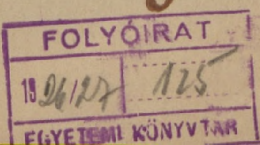

Grafikai szemle

Havi folyóirat
a grafikai iparágak számára
Felelős szerkesztő Wanko Vilmos
Főmunkatárs Gondos Ignác
Megjelenik minden hó végén

XXIII. évfolyam 1913. május hó
5. szám

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA. A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS ROKONSZAKMABELIEK SZAKKÖRÉNEK KÖZLÖNYE

Lapunk jelen számának hosszabb közleményei a következők: Szaktanfolyami jelentés (Wanko Vilmos jelentésének első közleménye). — Faltusz Ede Különleges festékeinkről című cikksorozatának harmadik közleménye. — A könyvnyomtató munkaköréből. — Herzog S.: Ritkítsuk-e a számokat? — A vörös keresztnek nyomtatványokon való alkalmazása. — Gu.: A határos falragasz. — A gépszedés köréből. — h.: Automatikus hőszabályozó szedőgépeken. — Herzog Salamon: A gépszedés korrigálása. — Sztágyi József: Egy hajónyomdáról. — H. R.: A cimbetűfajok elhelyezése.

SZAKTANFOLYAMI JELENTÉS

(1.) Immár tizenhárom éve annak, hogy a Szakkör első nagyobb lélekzetű tanfolyamát rendezte. Az akkori vezetőségnek valóban súlyos nehézségeket kellett leküzdenie a tanfolyam eredményének biztosítása érdekében. A célt azonban sikerült elérni. Már a második (1902/3. évi) tanfolyam nem járt a kívánt eredménnyel, mert a hallgatók szokatlanul nagymérvű mulasztása miatt a tél derekán be kellett szüntetni. A rá következő évi tanfolyam — Harsány tanár rajztanfolyama — azonban ismét nagyon szép sikerrel zárult.

E három tanfolyamon nemcsak a szaktársak — mint hallgatók — gyarapították szakmai ismeretkörüket, hanem a Szakkör vezetői is értékes tapasztalatokat szerezhettek a nyomdászszakoktatás módjait tekintetében. A szerzett tapasztalatokat az 1904/5. évi tanfolyamokon értékesítették s a tanfolyam előadóinak ügybuzgó fáradozása igazán szép gyümölcsöket értelt meg. Ez evől számíthatjuk a Szakkör szaktanfolyamainak a fejlődés útjára való terelődését s egyébként azért is fontos e szaktanfolyami év, mert ekkor szerelték fel a kísérleti nyomdát, amely — fogatkozásai dacára is — jó szolgáltatokat tett — tanfolyami ügynek. A következő három tanfolyami évben (1905—6., 1906—7. és 1907—8.) az előbbieknél még impozánsabb eredményeket irhattunk a Kör javára.

Bizonyos, hogy tanfolyamaink — kisebbszerűségük és természetes fogatkozásai dacára — a következő években még jobban kifejlődhetnek volna, ha nem jött volna közbe ama kellemetlen esemény, hogy az óras-szakiskola felmondta a kísérleti nyomda helyiségeit s az is, hogy ezt követően dr. Czako Elemér ur kemény bírálatot mondott a Szakkör tanfolyamain divó tanítási rendszerről. Czako ur e bírálatával — mely egy a Szakegyesületben megtartott előadáson hangzott el — súlyos csapást mért a tanfolyamokra, de egyszersmind nagyszerű képét is adta azoknak a tanfolyamoknak, melyeket olyan előadók fognak vezetni, akik bizonyos fokú pedagógiai és művészeti kioktatásban részesülnek. Az

említett előadáson szakmaink nevesebb emberei is elismerték, hogy igenis nagy szükségünk van olyan előadókra, akik ilyen célból preparáltaknak.

A Szakkör vezetősége is belátta ennek igazságát s ezért, de azért is, mert a kísérleti nyomdának megfelelő helyiséget szerezni nem lehetett: összeköttetésbe lépett dr. Czako urral, aki akkor fogott hozzá a tanműhely szervezésébe, s a kísérleti nyomdát átengedte ez új intézmény részére, sőt anyagi segítséget is biztosított a tanműhely részére. Szóval a Szakkör megszüntette a tanfolyamát két évre, abban a reményben, hogy a két esztendő elmúltával a Kör tanfolyamainak vezetését a tanműhelyben kiképzendő előadók fogják átvenni.

A cél tehát nemes és méltányolandó volt, mert a szakmai oktatásnak képzett előadókra való bizása valóban olyan törekvés, melyért csak köszönet és hála illeti a Kör akkori vezetőségét. A tanfolyam teljes beszüntetése, a kísérleti nyomda átengedése azonban rossz vért szült a szaktársak körében, s ez később még inkább fokozódott, úgy, hogy a Szakkör 1910-ben súlyos válságba sodródott.

Gondoskodni kellett tehát, hogy a tanfolyamok újból rendszeresítenek. Ez megis történt s 1910 őszén újból megnyitottuk tanfolyamunkat. Meg kellett indítani a tanfolyamokat mindannak dacára, hogy azok a szaktársak, akik a Szakkör révén tanműhelyi oktatásban részesültek oly célból, hogy a Kör tanfolyamán az előadói tisztet betölthessék, nagyobb részét nem szegődtek Körünk szolgálatába. A szaktársak oktatása talán már kicsinyesnek látszott előttük...

Ilyen körülmények között folytak le a 1910/11. és 1911/12. évi tanfolyamok, melyeknek eredményei kielégítőek voltak ugyan, de a szervezetükben rejtőző — részben a Kör súlyos anyagi viszonyaiból eredő — hibák miatt az elmúlt évben a tanfolyamok teljesen új alapokra való helyezéséről kellett gondoskodnunk.

Ez is megtörtént s a tanfolyamok szervezetét röviden a következőkben foglalhatjuk össze: A tanítás idejét a köznapi estékről áttettük a vasárnapok délelőttiére, egyrészt, mert csak így láttuk biztosítva, hogy hallgatóink kitarók lesznek s az előadásokról nem maradnak el, másrészt, mert a vasárnap délelőttönként folyó előadások négy órán át folyhattak s ez a taneredmény biztosítását nagyon előmozdította.

Sokkal fontosabb azonban amaz intézkedés, mely a tananyag alapos redukálását célozta. Meggyőződésünk ugyanis, hogy egy-egy tárgy tanítására több időt kell szánnunk, mert a hallgatók is könnyebben sajátítanak el valamely tantárgyat, ha azzal hosszabb ideig foglalkoztatjuk. És ezért nem is vettünk programba többet, mint az üzleti nyomtatványok tervezésének tanítását. Ezzel az intézkedéssel ugyan ismét egy nagy feladatot vettünk magunkra, mert e tanítási rendszer mellett a tananyagot három évre kellett osztani s így az 1913/14. évi tanfolyamoknál

már 2 osztály, az 1914/15. évi tanfolyamoknál pedig 3 osztály szervezése válik szükségessé. Így azután 1914-ben már az egész tananyag tanítása fog folyni (3 csoportban).

Igen fontos, hogy ez évben rendszerezettük először a haladók osztályát, melynek hallgatói azok a szaktársak, akik a rendszeres vázlatkészítési tanfolyamon már nem vettek volna részt, mert magasabb szakmai tudásuk nehezebb feladatokkal való foglalkozásra serkentette őket. Ennek az osztálynak a hallgatói lapunk mellékleteinek anyagául szolgáló vázlatok készítésével, nehezebb feladatok megoldásával foglalkoztak.

Az elméleti előadások számát is redukáltuk azon címen, hogy ilyen előadások az előadóra nagy feladatot, munkát rónak és e fáradozás sehogyssem áll arányban a szaktársaknak az elméleti előadások iránt tanusítási szokott kicsiny érdeklődésével.

Általában ügyeltünk arra, hogy minél kevesebb elméleti előadással terheljük a hallgatókat s a fősúlyt a gyakorlati tanításra helyezzük. Ezt követték a vasárnapi előadásoknál is, amikor a rövid bevezető-magyarázatot az alapos gyakorlati vázlatkészítés követte.

Az 1912/13. évi tanfolyamok rendezésénél — természetesen — igen sok akadályt kellett leküzdenünk. A legsúlyosabb volt a helyiség kérdése. A vasárnapi előadások céljára semmiféle iskolaépületben nem tudtunk helyet szerezni s a Szakegyesület vendégszeretétét kellett igénybe vennünk. A vasárnapi előadásokat a Szakegyesület nagytermében tartottuk, míg a szerdai napokra tervezett elméleti előadásokat a Typographia udvari termében vagy az anyaegyesület üléstermében tartottuk meg. Sokszor azonban egyik terem sem állott rendelkezésünkre s erre a visszas helyzetre való tekintettel az elméleti előadások egy részét elhagytuk.

Igen nehéz volt még a gépmesteri tanfolyam kérdésének megoldása. Az előző években gyakorlat szerint a tanfolyam rendezésére, illetve az előadók kijelölésére a Gépmesterkört kértük fel. Sajnos azonban, hogy még e réven sem sikerült az összes nyomtatástechnikai előadásokat megtartani.

A tanfolyamra összesen 72 hallgató jelentkezett, ezek közül decembervégéig 23 kimaradt, a második félévben a kimaradt hallgatók száma 37-re emel-

kedett; 13 olyan hallgatónk volt, aki csak 3—5 előadást mulasztott. A 72 hallgató közül 15-öt a haladók osztályába osztottunk be.

Az előadások számáról az alábbiak nyujtanak felvilágosítást. A kezdők részére összesen 23 előadást tartoltunk (92 óra); a haladók részére ugyancsak 23 előadást (92 óra); elméleti előadásaink száma 11; az üzemi megtekintéseké 4.

A betüvetési gyakorlaton összesen 1293 papirlapot irtak tele hallgatóink. A vázlatkészítési gyakorlatokon pedig összesen 870 vázlatot készítettek; e szám a következőképp oszlik meg: névjegy 339, cégjegy 148, levélpapír 129, memorandum 36, levélbojtiték és levelezőlap 67, körlevél 61, számla 25, egyéb vázlat 65. Ceruzavázlatok is tekintélyes számmal vannak. E vázlatok közül 109 darabot a Grafikai Szemle 38 mellékletén mutattunk be.

Az oktatást előadóink nagy buzgósággal és lelkiismeretességgel végezték. Erről különben a következő kimutatás ad tájékozódást: Aigner Antal ifj. 20 óra, Faltusz Ede 3 óra, Fröhlich Samu 2 óra, Gondos Ignác 2 óra, Herzog Salamon 3 óra, Illéssy István 2 óra, Jánosi Péter 12 óra, Kizszo László 12 óra, Mittelmann Izidor 2 óra, Rasofszky Andor 2 óra, Schwartz Armin 2 óra, Stefáni József 8 óra, Szabó István 16 óra, Wanko Vilmos 92 óra. Ezekben kívül résztvettek a tanításban az Európa és Világosság-nyomda gépszedői és szerelői (szedőgépek bemutatásakor), Herbst Samu kemigrafiai műintézetnek technikai vezetői és személynéje és a Wörner-gyárban többek, akiknek ezuton mondunk hálás köszönetet szives közreműködésükért.

A tanfolyamot 1912 október hó 6-án nyitotta meg a tanfolyam vezetője: Wanko Vilmos, aki rövid beszédben vázolta a tanfolyam célját s kintartásra buzdította a hallgatókat. Az utolsó előadást március 16-án tartottuk meg. A megtartott előadások rövid ismertetését a következőkben adjuk:

I. Vázlatkészítési tanfolyam kezdők részére.

1912 október hó 6., 13., 20. és 27-én: *betüvetési gyakorlatok*; előadók *Szabó István és Wanko Vilmos*, a hallgatók száma 49, 52, 54, illetve 51.

Szabó István előadó rövid bevezető-előadásban ismerteti a betüvetés mai korban való fontosságát s a betüvetési gyakorlatoknak célját. Kiemeli, hogy a

Lapunk jelen számának rövidebb közleményei a következők: Szakkörből. — Pályázatok. Beküldettek. — Papirszakma. Feljegyzések. — Hivatalos. — Mellékleteinkről.

A SZAKKÖRBŐL

A vidéki tagok illetékfizetésére vonatkozó reformunk, amint a hozzánk beküldött jelentésekből kitűnik, általános megelégedést váltott ki a vidéki tagtársakból, ami érthető is, mivel így egyszerűbben lehetövé tettük, hogy a helycsoportok önálló működést is kifejthessenek s ez számos vidéki tagunk forró óhajítása volt. Egyes helycsoportok még nem küldték be az ez ügyben kért jelentéseket és az ujonnan megválasztott vezetőség névsorát s ezért e helyütt is felhívjuk a csoportok jegyzőit, hogy április hó 20-áról keltezett leiratainkban adott utasításokat és kéréseket a legrövidebb időn belül teljesítsék.

Szaktanfolyamunkon készült munkákból folyó évi május hó 25-én kiállítást rendeztünk, melyről lapunk legközelebbi számában fogunk beszámolni, ugyan-

akkor közöljük az aradi és kolozsvári tanfolyami jelentéseket is.

Az 1913—14. évi szaktanfolyamok előkészítő munkálatait már megkezdttük és rövidesen a szisztemes programot is közöljük. Annyit már most is jelezhetünk, hogy a mult tanévben tanított tananyagot kibővítjük, amennyiben az idei tanfolyam hallgatói — t. i. azok, akik újból beiratkoznak — meghívókat és ehhez hozzátartozó egyéb nyomtatványokat, az ujonnan beiratkozó hallgatók pedig az üzleti nyomtatványok tervezését fogják tervezni. A haladók osztályát az idén is fentartjuk. Ezekben kívül a tanterven mást alig fogunk változtatni, aminthogy a tanítási módszer sem fog lényeges módosítást szenvedni. A vázlatkészítés gyorsítása s a tisztább munkálkodás céljából a parafa helyett Redia-tollak s a vízfesték helyett pedig szines ceruzák alkalmazását vettük tervebe.

A Szakkör győri csoportja 1913 május hó 4-én tartotta I. negyedévi ülését. Uzsaly István elnök szíveslye szavakkal üdvözölvén a megjelenteket, ismertetvén a Szakkör hasznos voltát, felhívja a nagy számban

jelenlevő nemtagokat a belépésére. Jegyző felolvassa a központ átiratát, mely a vidéki szaktársaknak különösen figyelmébe ajánlja a Szakkört, annál is inkább, mivel a vidéki csoportokat is önálló működési körrel ruházta fel. Csáktornyai egy pontot kifogásol, hogy a betegek s a munkanélküliek is fizessenek tagdíjat; kéri az elnökséget, hogy lépjen a központtal érintkezésbe s legalább is ha a betegek igen, de a munkanélküliek ne fizessenek tagdíjat. (A központ átiratában az erre vonatkozó tétel tévedésből került bele, amennyiben a munkanélkülieket az alapszabály is felmenti az illetékfizetés alól. A munkanélküliség folytán előálló hátrálék tehát a központot terheli. Szerk.) Elnök is magáévá téve Csáktornyai felszólalását, nem helyesli a munkanélküliek tagdíjfizetését, mivel a segély oly csekély, hogy abból saját magukat is nehéz fenntartani és előállhat az az eset is, hogy elutaznak és a hátrálék így behajthatatlan, a csoport nevében eziránt lépéseket tesz. Ezután elnök külön is foglalkozva az átirat tartalmával, megmagyarázza a Szakkör áldásos voltát s a szaktársaknak s egyuttal kéri a tagokat az illetékek pontos fizetésére, mert a csoport csak ugy

gyakorlatoknak nem az a célja, miszerint a hallgatók a betűvetést tökéletesen elsajátítsák, a cél tulajdonképpen az, hogy a vázlatkészítést megkönnyítsük, gyorsabbá tegyük. Összehasonlítást tesz a régi tanfolyamok ceruzával (lassan és fárasztó munkával) készített vázlatai és egy parafával és tussal vetett vázlat között, amely összehasonlítás az utóbbinak javára esik. Ezekután részletesen oktatja ki a hallgatókat a parafa tulajdonságai és más betűvetőeszköz feletti előnyei, használati módja stb. tekintetében. Az első két előadáson sorra vették az abécé betűit, minden betűből 3—4 sort (30—50 betű) írtak; a harmadik előadáson már szöveget írtak, úgyelven a betűkötők egyenlőségére, a betűk egyforma és arányos nagyságára, szélességére. E gyakorlatokat kockás papíron végezték, a negyedik előadáson azonban — a hallgatók legjobbjai — előadónatlan (superior) papírra írtak. A betűvetés technikájának ismertetésétől most eltekintünk, mivel e tárgygyal külön cikkben foglalkoztunk (I. lapunk 1912. évi október és november havi számát).

1912 november hó 3., 10. és 17-én: *névjegyek és cégjegyek tervezése diszítés alkalmazása nélkül* (sorcsoportosítási gyakorlatok); előadó *Jánosi Péter* szaktárs; a hallgatók száma 44, 35, illetve 42.

A hallgatók rendelkezésére bocsátott egyes betűfajtákból leszedett alfabeteknek a vázlatkészítésnél való alkalmazási módzatainak elmagyarázása után a vázlatkészítés hasznáról tartott rövid fejtegetést az előadó, majd pedig áttért előadásának tulajdonképeni tárgyára, a névjegy- és cégjegytervezésre. A névjegytervezési tanfolyamot hallgató szak- társaink igazán a lehető legnagyobb szorgalmat tanusították azalatt a 4 $\frac{1}{2}$ óra alatt, amely rendelkezésükre állott. Ugyanígy terveztek függőleges és vízszintes alakban névjegyeket, továbbá a névjegyek szedésére alkalmas betűk típusaival is meg kellett ismertetni szaktársainkat, hogy vázlataikat kellőképen elkészíthessék. Különösen azon névjegyek tervezésénél láthatjuk a tanfolyamhallgató szak- társaink igyekezetét, ahol több sor állott tervezetük kiviteléhez. A cégjegyek tervezését szaktársaink egy és két színben kapták feladatul, amelynél, egy és két kezdőgyakorlat volt, a diszítéssel (körzetekkel és vignettákkal) való kombinációtól el kellett tekinteni és csupán csak a tiszta sorokkal való kom-

binálásra kellett a fősúlyt helyezni. Vázlataikat mindig egy kiválasztott betűtípus után kellett készíteniük, hogy azt gyakorlatilag is kivihessék, dacára annak, hogy ily keretek közt kellett készíteniük gyakorlataikat, mégis szép eredményt értek el. A hallgatók munkái közül többet mutattunk be lapunk mellékletein.

1912 november 24-én, december 1-én: *levélfejek tervezése diszítés alkalmazása nélkül* (sorcsoportosítási gyakorlatok); előadók *Wanko Vilmos* és *Kizsol László*; a hallgatók száma 34 és 25.

A gyakorlati vázlatkészítést elméleti előadás előzte meg, melynek során előadó a levélfejek tervezésénél, illetve szedésénél követendő elveket fejtegette; ismertette a sorcsoportosítással elérhető különféle megoldásokat: sarok-levélfejeket, egész szélességben végigfutó levélfejeket, vagy a papír baloldalán egész magasságban, valamint az egész papírfelületre kiterjedőleg megoldott levélpapírokat. Mindezeket példákkal is illusztrálta. A vázlatkészítéssel kapcsolatban külön-külön foglalkozott az egyes vázlatokkal, rámutatván a hibákra, azok helyesbítésének módjáról is felvilágosított adván. A tanfolyam eme előadásain készített néhány példát lapunk mellékletei között mutattunk be.

1912 december 8-án: *levélboríték és levelezőlap tervezése diszítés alkalmazása nélkül* (sorcsoportosítási gyakorlatok); előadó *Wanko Vilmos*; a hallgatók száma 28.

Előadó a gyakorlatban használatos levélboríték- és levelezőlap-megoldásokat ismertette, megmagyarázván a levélfej tervezésénél figyelembevett elveknek ezen nyomtatványok tervezésénél való alkalmazását. Kitért még a címzési vonalak elhelyezési módjaira is, több példával illusztrálván ezeknek helyességét s ésszerűségét.

1912 december 15-én és 1913 január 5-én: *memorandumok tervezése diszítés alkalmazása nélkül* (sorcsoportosítási gyakorlatok); előadó *Kizsol László*; a hallgatók száma 33, illetve 26.

A memorandumok szedésbeli megoldásának módzatait ismertette az előadó, rámutatott egynéhány régebbi stílusú megoldás hibáira (az írásra szánt hely rossz megállapítása, a sorok helytelen tagolása stb.) s ezeknek kiküszöbölését ajánlotta; ezzel kapcsolatban a helyes megoldások előnyeit is kiemelte.

tud eredményes munkát felmutatni tagjainak szakmai tudása fejlesztésében. Pénztáros jeleníti, hogy a tagok száma hirtelen szaporodott. Tudomásul szolgál. Indítvány nem lévén, elnök megköszönve a tagok szíves figyelmét, az ülést bezárja. Barthalos.

A Szakkör turócazentmártoni helyi-csoportja 1913 május 4-én tartotta rendes havi ülését, melyet Bertan Ede elnök nyitott meg. Megejtették a tisztújítást, melynek eredménye a következő: Bertan Ede elnök, Turzo József pénztáros, Kollár István titkár, Sedivy József jegyző, Turzo Gedeon ellenőr. Központból érkezett levél olvastatván, megmagyaráztatván, a szaktársak nagy örömmel vették tudomásul a benne foglaltakat. *Elkeseredtek a szép, nemes eszméért s az új reformokért.* Megbízta az új tisztikart, hogy havonta szakmabeli dolgokról előadást tartson vagy tartasson. Ezután elnök felkérésére Turzo Gedeon szaktárs tartott előadást a *könyvszedésről*. Röviden ismertette mindazon dolgokat, amiket a jó könyvszedőnek tudnia kell. A szaktársak elnökkel egyetemben köszönetet mondtak Turzo szaktárs nemes igyekezetéért, melylyel megkezdte a szaktársak tanítását. „Papír a nyomdászatban”

című előadás az idő előrehaladottsága miatt jövő gyűlésen tartalék meg. Megbízta a tisztikar, hogy szerezzen vagy nyomasson szűkeges nyomtatványokat. Elnök megköszöni a szaktársak türelmét, buzdlván őket a további működésre, az ülést be- rekeszti. Sedivy József.

Uj helyicsoportok alakultak Nagyváradon, Miskolcon és Nyiregyházán. A soproni és kecskeméti helyicsoportok a következő hó folyamán fogják megalakulni.

PÁLYÁZATOK

Jegyzőkönyv, felvételtek a Szakkör szakbizottságának 1913. évi május hó 9-én tartott ülésén. Jelen vannak: a bizottság elnöke, előadója és jegyzője, valamint Balázsfy Rezső, Faltusz Ede, Fröhlich Samu, Halász Ferdinánd, Hllosy János, Hegyi Dezső és Lammer Árpád biz. tagok és Wottitz Vilmos kemigrafikus mint vendég. — Tárgy: Wottitz Vilmos kemigrafiai intézete részére előállítandó számlára kiírt pályázatra beérkezett pályamunkák elbírálása. — Beérkezett 10 pályá-

zótól összesen 15 munka, melyek közül a „Törekvés 1913” jelgégű a pályázatból ki volt zárandó, amennyiben a pályafel- tételekkel ellenkezően nem jelíges levéllel, hanem teljes névvel és címmel ellátva érkezett. — A pályamunkákról általános- ságban azt a már sokszor hangoztatott visszasságot kell hangsúlyoznunk, hogy azok kivitelére alig fordítanak gondot. A legtöbbszörének kivitele pongyola, hogy csak sok jóakarattal mondhatók pályá- zásra alkalmasnak, bár nyers vázlatnak sem igen fogadható el egyik-másik. Uj- szerűséget a beküldött pályamunkák alig nyújtanak s mindegyike — egy-kettő ki- vételével — kitaposott nyomokon jár. A részletes bírálat a következő: 1. *Bernhard-levonat*. Három pályamunkával pá- lyázott a tervezőjük. A munkák egy genre variálásával állítottak elő. Pongyola, toldozott-foldozott munkák, melyek nyers házivázlatnak igen, pályamunkának alig felelnek meg. A negatív sorok ultra- modern ékítményekkel nyugszanak, me- melyeknek hatásáról vélemény alig alkot- ható. Kár, hogy rajzolójuk rajztudását ilyen dolgok kultiválására fordítja. —

1913 január 12-én és 19-én: *Körlevelek tervezése*; előadó *Stefáni József*; a hallgatók száma 17, illetve 18.

Az üzleti nyomtatványok egyik legfontosabbika a körlevél, melynek szedésénél figyelembe kell venni, hogy a betűt helyesen válaszsszuk meg; csak könnyen olvasható betűfajt ajánlatos a körlevélszedéshez választani. A legnagyobb súlyt a szöveg helyes tagolására kell helyezni, a szöveget nem szabad sok részre tagolni, az összhatás kedvéért kerülni kell a sok cimsort (kiemelést); de legfontosabb dolog a sok levélszedésnél, hogy a szövegcsoportosságból a fősor az első rátekintésre kitűnjék, miáltal az olvasó azonnal tájékozódhatik a körlevél legfontosabb közlése mibenlétéről. A magyarázó elméleti előadás után azonban megkezdődött a vázlatkészítés, amelynek kivételesen a diszítés alkalmazása is meg volt engedve.

1913 január hó 26-án: *A nyomdai diszítóanyagok alkalmazásáról*. Előadó *Wanko Vilmos*; a hallgatók száma 23.

Eme előadás volt a tulajdonképeni bevezetője a tanfolyam II. részének. Az eddigi gyakorlatokon — az utolsót kivéve — a diszítés alkalmazását nem engedték meg, hanem nagy súlyt helyezettünk a sorok helyes tagolására és csoportosítására. Miután így a hallgatók meglehetősen gyakorlatra tettek szert a csoportosításban: áttérhettek a diszítéssel kapcsolatos vázlatkészítésre. Előbb azonban meg kellett őket ismertetni a mai irányzat azon elveivel, melyek a nyomdai diszítóanyagok sikban való alkalmazását szabályozzák. (Az előadás tárgyának érdekességét kellőleg méltányolva, lapunk egyik legközelebbi számában hosszabb értekezést hozunk a nyomdai diszítóanyagok helyes alkalmazási módjairól.) Fenti bevezetés után az előadó áttért a hallgatók használatára s a tanfolyam céljára készített vignetta-levonatok helyes alkalmazási módjának ismertetésére. A vázlatkészítés megkönnyítése céljából, nehogy a hallgatóknak vignetták, körzetek másolásával, utánarajzolásával kelljen bibelődniük: többféle körzetet és számos vignettát fekete, piros és kék színben florpost-papírra nyomtattunk és a hallgatók e levonatokból vágták ki a szükséges körzetet vagy vignettát s a vázlat megfelelő helyére ragasztották. A vázlatkészítés ily módon nagyon megkönnyített, nem is szólva arról, hogy a vázlatok így sokkal

pontosabbak és tisztábbak és az összhatás tekintetben is kifogástalanabbak lettek.

1913 február hó 2-án és 9-én: *Cégjegyek tervezése nyomdai diszítóanyag alkalmazásával*; előadó *Wanko Vilmos*; a hallgatók száma 18, illetve 16. — 1913 február hó 16-án és 23-án, március hó 2-án, 9-én és 16-án: *Levélpapír, levélboríték, memorandum és számlák tervezése betűöntődei diszítóanyag felhasználásával*; előadó *iff. Aigner Antal*; a hallgatók száma 15, 18, 17, 23, illetve 19.

A könyvnyomtatói munkáknál általában, de különösen a kereskedelmi nyomtatványoknál fontos, hogy azok a műipari munkáldokás alapelve szerint készültek: tehát célszerűek legyenek. A kereskedelmi élet természetéhez: a pontos és gyors munkáldokáshoz tartozik, hogy az üzleti forgalom lebonyolításához használt nyomtatványok, mint: levélpapír, levelezőlap, memorandum, levélboríték, számla világosan, könnyen érthetően beszélje el mondanivalóját; ne legyen azokon semmi, ami zavaró hatással lehet. Már az első pillanatban, a kézbevevéskor lássuk, kitől jön és mit akar; ebben leli magyarázatát a kereskedők és ipari vállalatok egy részének ama konzervatív szokása, hogy szigorúan ragaszkodnak például a levélpapírnak mindig egy- és ugyanazon módon történő elkészítéséhez. Vannak cégek, melyek még ma is a 25—30, sőt ennél is több év előtt megszédett levélfejet használják és azon semmi változtatást nem engednek meg. Emé cél, hogy tudniillik az üzletfelek könnyen szokják meg és ismerjék fel egymás üzleti nyomtatványait, elősegítik még a védjegy, monogram, gyári látkép és egyéb vignetták alkalmazása is a nyomtatványon. Ha nem kerül nehézségbe, valamely cég összes nyomtatványait egyazon stílusban, egyöntetűen készítsük el; ez az egységesség a betű egyforma karakterében, a szövegnek ugyanazon mód szerinti elrendezésében, az esetleges diszítés és a szinezési egyformaságában, szóval az alapgondolat ismétlésében nyilvánulhat meg. Az üzleti nyomtatványok legtöbbje, de különösen a cégkártya bizonyos reklámszerűséggel is bírhat. Legyen rajta valami, ami már megpillantásakor leköti figyelmünket és így érdemessé tegye magát arra, hogy figyelmesebben átolvassuk és esetleg el is tegyük. A kereskedelmi nyomtatványok elkészítésénél a következő szempontok fognak ben-

2. *Törökös 1913.* Egyszerű szedésúnka, melynek végzetes és eléggé el sem ítéltető hibája, hogy a „Vilmos“ S-betűjét a „Számla“ iniciáléjaul alkalmazta (egy betű kétfő helyett) s így a „Számla“ szó a jobb oldalra került, holott mindenhol egybeűtt, csak éppen itt nincs helye. Nagy hiba még, hogy a kívánt folthas elérhetésére a „Fizetendő . . .“ stb. szöveg nagy betűből van szedve s oly helye állitva, ahol semmi a keresni valója. — 3. *Kleukens I.* Megoldásában ugyan nem ujszerű, de tetszetős, rajzbeli ügyességgel és kellő gonddal előállított munka. A szöveg ügyesen van elhelyezve. A tapéta-szerű rajz arányban ugyan kias erősnék látszik, ami azonban nyomásbani kivitel esetén enyhű s ez a szöveg és az alkalmazott főrjaiak érvényesűlésének előnyére válhatik. — 4. *Nincs betű.* Nyers vázlat, melynek jellemzésűl a „pongyola“ kifejezés enyhe. Egyébként a köznap szájalká kivitelének nivóját sem űti meg. Sulyos elbirálás alá élve a munkánál, hogy a diszítésűl alkalmazott rajz a annak elhelyezése a német szaklapokból ismert Albert Fischer-Galvanos című

hirdetésűl másoltattott. — 5. *Bernhard.* Teljesen rajz útján előállitandó számla terve. Figyelemre méltó, modern munka, melynek egységűségét a keretűl alkalmazott leasó markáns vonal s az azt kiserő pontékitmény jól kidomborítja. A fősor gyengének látszik, a diszítésűl használt zöld hullámvonalak a szöveg mellett erősek s így nyugtalan képet ad. Lehet azonban, hogy kivitelben — a szöveg erősítése s az ékitmény színének enyhítése által — ez jobb képet fog adni. — 6. *Kleukens II.* Gyenge vázlat, melyben a négy szögesítés létesítésére használt rajz nagyon kezdetleges. A törékűve a tervezőnek dicsekedős. — 7. *Tarabos.* Kellő gonddal előállitott, tiszta három munkával pályázott a tervező. A jó szedésúnka ujszerűnek nem mondható, bár gáncsolni való sem található azon. A dekoratív rajz — mely mindegyik munkán más — nagyon aprólékos, kicsi s nem alkalmas arra, hogy az egyszerű nagyfelűletű szédét élénkítse. — 8. *Venetia.* Frappáns reklámhatású, minden tekintetben modern munka. A barna papíron a vörös és fekete szín nagyon jól hat. Kár, hogy ter-

vezője e munkának a számla komoly jellegűt egy humoros, karrikaturaszerű rajzzal megbontotta. A bizottság véleménye ugyanis az, hogy alig találkozik rendelő, aki egy komoly nyomtatványt karrikaturarajzzal ékiteszen. — 9. *Lilioma.* Szerény igényű, egyszerű szedésúnka. — 10. *Lilioma b).* A 9. számú pályamunka egyszerűségét e munkán úgy akarta tervezője ellensúlyozni, hogy két lehetetlen, rajzolt iniciáléval diszította a nyugtalan szédékombinációt. Az egyik iniciálé olyan módon van alkalmazva, mint a 2. számú munkán. — 11. *Block.* Hevenyészett és egyébként is a banális, szokott számlaformulárék utánzata, gyenge vázlatban. — Élénk vita után a szakbizottság az I. díjat a „Kleukens I.“ jelégű munkának ítélte oda azért, mert a viszonylag legjobb munkának a díj kiadandó, a munka pedig — bár ujszerűségét alig hoz — kivitel tekintetben dicsekedős tiszta munka s a kifogásolt hibák nyomdai kivitel esetén enyhűlnék s így minden tekintetben izléses munka áll elő. A II. díjat a „Bernhard“ jelégű munkának ítélte a bizottság. E munka a kiebség

nünket vezetni: Elsősorban jól olvasható, halásos betűt választunk, amely betű karakterében mindig a munka céljához, a cég minemiségéhez igazodik. Nyugodt, komoly hatású betűt például valamely bankház nyomtatványaihoz és könnyed, lendületes vonalat esetleg egy virágkereskedő munkáihoz választunk. A szöveg, mely lehetőleg rövid legyen s csak a lényegesre szorítkozzék, jól legyen csoportosítva és tetszetősen, áttekinthetően elrendezve. Diszítést csak abban az esetben alkalmazunk, ha a munka ugyszólván megkívánja, tehát akkor, ha általa jobb hatást érhetünk el. És ekkor is csak diszkrétén, nagy mértékletességgel, hogy a nyomtatvány komoly jellegét megőrizzük. A jóminőségű papír fontos kelléke az üzleti nyomtatványnak; nyomtatásuknál a fekete s esetleg egy kísérő szín a leghelyénvalóbb.

Ezek volnának irányítóink munkálkodásunknál. Igyekezünk még a megrendelőt felvilágosítani, hogy minden szépen kiállított nyomtatványa ugyszólván egy ajánlás, mely üzlete jóhírére van hivatva szertevinni. — a legjobb reklám, mely hallgatagon a sikerhez segíti. És éppen ezért nyomtatványainak a rendes, szép kiállítására fordított összege gyümölcsözően kamatozik.

(Folytatjuk.)

KÜLÖNLEGES FESTÉKEINKRŐL.

(III.) A duplatónusu festék különleges hatását egyetlen más fajta festék sem közelíti meg. Midőn Ullmann Zsigmond newyorki festékgyáros ezélett 15 évvel piaca hozta az első duplatónusu festékeket, aig hitte valaki, hogy ezek a festékek igen nagy kelendőségre fognak szert tenni. Igaz azonban, hogy népszerűségükből már sokat vesztek, aminek az a magyarázata, hogy helyes alkalmazásuk az átlagnál jóval több szakértelmet kívánt. A duplatónusu festék nem más, mint anilinnel telített illusztráció-festék s a legmélyebb feketétől egészen a legvilágosabb barnáig minden árnyalatban kapható.

A festék anilintartalma adja meg azt a hatásos mellékszint, mely az e fajta festék különleges tulajdonsága. A mellékszín ugy keletkezik, hogy az

anilin a nyomás után a papíron az autotopia pont-hálózatában szétterjed s ezáltal keletkezik a szép, de néha talán brutálisan hátó mellékszín, amit más körülmények között csak duplex, triplex nyomással vagy egy autotopiai papírnai eltolódás után való másodszeri nyomásával érünk el. A duplatónusu festékek kezelésére nagyobb gond fordítandó, mert kevésbé gondal kezelt festék nagyon hamar, sokkal hamarabb, mint más festék elromlik. E festékek tónusfejlődése szabályozható több vagy kevesebb festékadagolással, miért is e festékek használatánál különösen ügyelni kell arra, hogy az egész példányszám festékezése a lehetőséghez képest egyenlő legyen. A tónusképződést redukálni lehet azáltal is, hogy fekete vagy más anilintartalmú festékkel megkeverjük. A tónusfejlődést a gyorsított száradás által is lehet redukálni, amit szárítóanyagoknak a festékbe való keverése vagy egész kis partikba való kirakás és széjjelállítás által lehet elérni; viszont ha erősebb tónusfejlődést kívánunk, ugy valamely zsiradékot kell a festékbe keverni vagy az egész példányszámot egymásra — természetesen átlóve — helyezni, hogy lassan száradjon.

Mielőtt egy duplatónusu festékkel nyomandó munka nyomtatásába fognánk, a festék hatásáról — eredeti papírra készített próbalevonatok által — kell meggyőződni. Ily levonatokat 10—12 órán át könnyen lepréselve száradni hagyjuk. Egyes esetekben talán 2—3 ilyen próbára is lesz szükségünk, míg a megfelelő második szín kifejlődését elérjük. A példányszám kinyomása természetesen a próbanyomáshoz ért tapasztalatok alapján történik. Egyebekben mindenféle pótnagynak a festékekhez való keverése mellőzendő. Ügyelni kell arra, hogy a kilövés a száradás bekövetkezése előtt ne történjen. A teljes megszáradás előtt végzett kilövés esetén gyakran megtörténik, hogy az anilin festékanyag kiszárad, átüt. Különösen sárga-, szepia- és terakottatónusu festékeknél tapasztalható e kellemetlen következmény. Vannak esetek, amikor a példányok átlóvése rendkívüli nehézségeket okoz s egyáltalán nem is lehetséges a nyomtatványt átlóni, e körülményt annak a festékgyárnak, amelynél a festéket rendeljük, tudomására kell adni s a papírból is ajánlatos mintát küldeni, hogy a festék ennek megfelelőleg készíthesse el. Ezzel egy-

véleménye szerint újszerűbb az I. díjjal díjazottnál, de minthogy több rajta a kifogásolt s így megváltoztatandó, könnyen lehet, hogy kivétel esetén éppen ellenkezőjét nyerjük, mint amit a pályamű ábrázol. Frappans reklámhatásáért és ötletességéért dicsérettel emeli ki a szakbizottság a „Venetia” jeligéjű munkát. A jeligés levelek felbontása után az I. díjjal kitüntetettként *Fekete Béla* (Pallas-nyomda), a II. díjazottként *ifj. Aigner Antal* (Buschmann-nyomda) nevei tűntek ki. *Kán Kornél* elnök, *Gondos Ignác* jegyző.

BEKÜLDÖTTEK

Aradról — egy előtűnk ismeretlen szakértő — öt újévi köszöntő lapot, egy meghívót és egy cégjegyet kaplunk valószínűleg megbírálas végett. Az újévi lapok mind jó kompozíciójú dolgok, kivéve a juhász-féle egy lapos üdvözlő kártyát, amelyen sok a dísz s van rajta kör, csucsba lefutó ornams sor s négyyszögű keret. Ez egyáltalán nem sikerült. A meghívó címlapja csinos és jó. A cégjegy is ügyes

megoldás, sorai jók, de mindezen jó tulajdonságok mellett szedője elkövetett egy brutálisan gonosz és izléstelen dolgot: a fősar elől-hátul iniciálás s így fest:

KEPPICH ZSIGMOND

Ezzel bizony csak ártott a munkának s megérdemelte ezért huszonötöt, mivel — hangsúlyozzuk — a cégjegy egyébként kiválóan csinos munka, amint hogy a többi is az. Nyomtatásuk kitünő, színezésük azolid és izléses, becsületére válik a nyomtatójuknak.

A debreceni **Rosenfeld Henrik** és **Tárasa nyomdából** több nyomtatványt kaplunk megbírálas végett. E nyomtatványokon meglátjuk, hogy szedőjük buzgón tanulmányozza a jó, modern nyomtatványokat, amelyeknek hatása alatt ugyszólván csakis a sorszedésre szorítkozik. Ügyesen csoportosítja a sorokat s ezeket helyesen állítja be a papír síkjába. Diszítést csak kis mértékben használ. Orvendetes az ilyen feltűnő haladás s kívánatos,

vajha még többen akadnának a vidéken, akik erre a helyes utra tértek.

Török Ignác mezőtúri nyomdájából *Bajzath József* néhány egyszerű, dicséretes törekvése valló üzleti nyomtatványt küldött be hozzánk, melyek megérdemlik, hogy készítőjüket további tanulásra buzdítsuk. Bizunk benne, hogy kollégáinktól nagyobb koncepciójú jó munkákat is fogunk kapni, amint az egyébként meg is ígérte.

PAPIRSZAKMA

A **Hermanetzi papírgyár rt.** az 1912. üzleti esztendő is veszteséggel fejezte be. A most közzétett mérleg szerint a veszteség 145.946 korona 82 fillér, kevesebb mint tavaly, amikor 554.877 korona volt a veszteség.

A **Doboz- és nyomdaipar rt.** most tette közzé első mérlegét, amely 200.000 korona alapitoke mellett 189.463 korona veszteséggel zárult. A mérlegben az alapitokével szemben csupán a 18.910 koronára becsült gép és felszerelés áll mint vagyonitél. — Hogy egy vállalatot miként érhet egy

utlat azt is akarom mondani, hogy a raktári kéttónusos festékeket nem minden papirhoz, illetve munkához lehet sikerrel használni, mert ezen festékek műnyomópapirhoz gyártatnak.

E festékek használatbavétele által a papirgyárak is arra lettek kénytelenítve, hogy e festékeknek megfelelő papirt készítsenek és ujdonság gyanánt a mattpapírok kerültek a *mattfestékek* kiegészítőiként a piacra. Tehát az összes fénytelen műnyomópapírok elsősorban duplatónusu vagy mattduplatónusu festék nyomásánál alkalmazandók. Ugy a fénytelen papírok, mint a fénytelen festékek használatánál a klisékről sem szabad megfeledkezni. Nem minden autotipia jó vagy alkalmas fénytelen papírra vagy fénytelen festékekkel való nyomásra és különösen nem jók az autotipiákról készített galvánok. A fénytelen festék és papir nyomásánál használandó autotipiának mélyebb maratásának és ritkább hálózatainak kell lenni, miért is az a körülmény, hogy fénytelen nyomásra való klisére van szükségünk, a cinkografus tudomására adandó. Maga az előkészítés is kell, hogy némileg eltérő legyen a rendes autotipiák nyomásától, amennyiben — ha kézi kivágásról van szó — azt erősebben kell tartani, míg az ismert relief-maratásoknál a vastagabb folio veendő. A használt festékek lehetőleg teljesen tömörnek kell lenni, hogy a kliséhálózat közeit be ne rakja a festék. A hengereknek lehetőleg ujaknak és pontosan beállítottaknak kell lenniük. Ha egy és ugyanazon festékből és beigazításról többféle papírra fogunk lezuhatni, úgy ahány papírfajtát használtunk, annyiféleként fog a második szín kialakulása mutatkozni, miért is lehetőleg csak egyrendelésű papírt használandó fel ily nyomásra, mert a papírnál néha szabad szemmel észre sem vehető a különbség, a nyomtatvány megszáradása után mégis más-más eredményt észlelhetünk.

A nyomdahelyiségnek a hőmérséklete szintén befolyásolja a kéttónusu festék teljes kialakulását, áll ez különösen a téli időszakra, amidőn éjjelenként a nyomdahelyiségek teljesen kihűlnek. A festékeket csak akkor rendeljük meg, amikor már szükség van azokra. Sokáig álló festékek a dobozban is kikristályosodnak, azaz különválnak a keverőanyagtól az anilin, akárcsak a papíron a nyomtatás után. Duplatónusu vagy fénytelen duplatónusu festékek nyo-

másánál a főjelszó az legyen: mindenben pontos és egyenletes munka, mert csak azzal lehet e téren sikert elérni.

Gravüro-tintofesték, mint már neve is mutatja, a gravüro-tintót utánzó nyomtatványok készítésére szolgál s a duplatónusu festékek egyik válfaja, amennyiben a gravüro-tintofestékek is kisebb mértékben anilinnel vannak telítve. Kezelésük is olyan, mint a duplatónusu festékeké, azzal a különbséggel, hogy bizonyos körülmények összeállításánál nem okvetlenül szükséges az ezel nyomott nyomtatványt belőni. A tónusok kifejlődése csak a festékhez tartozó antilusztrollal vagy mattpaszttal való átnyomás után következik be. Azaz a gravüro-tintofesték fénytelenességét s kéttónusos voltát csak kétszeri nyomás után tapasztalhatjuk, mert maga a festék is két külön részből áll. A fénytelenítő antilusztrollal való átnyomásnak csak egy, de lehetőleg két-három nap múlva szabad az első követni. Vigyázni kell arra, hogy viszont az elsőnek nyomott festék ne legyen egészen száraz, mert könnyen megeshetik, hogy a kívánatos eredmény: a fénytelen kéttónusos hatás nem következik be. A második, tehát a fénytelenítő pasztának az is egyik célja, hogy a félig száradt festéket a papíron újra feloldja és újra alkalmassá tegye a tónusfejlődésre s egyuttal kötődik azzal, miáltal olyan hatások éretnek el, hogy az így készült nyomtatványok alig különböznek a réz- vagy fénynyomattól. Egyebekben a fénytelenítő paszta oly tulajdonsággal bír, hogy bármely autotipia vele átnyomva fénytelen lesz, még ha háromszínnyomásról is van szó. Ily fénytelenítő paszta minden árnyalatban kapható, de a gépmester által más színezésre is keverhető, csak arra kell ügyelni, hogy savmentes, fény- és lakkálló festékekkel keverjük; ilyenek a buzérvörös (kraplakk), valódi sárga, vörös, kék és barnalakk, ugyszintén a fekete. A szín hozzákeverésnél ügyelni kell arra is, hogy túlzásba ne essünk, mert ezáltal könnyen kétségessé tesszük az eredményt. A fénytelenítő pasztával való átnyomásokat csakis sik lemezről szabad végezni; a nyomáshoz lehetőleg még nem használt új hengereket kell venni, mert e pasztának az a tulajdonsága, hogy minden festéket, de különösen az anilintartalmúakat újra feloldja és ezáltal a paszta színe kiszámíthatatlan

esztendő alatt oly súlyos veszteség, hogy majd az egész alaptőkéje elveszett, alig lehet magyarázatot találni.

Papirkartell van készülöben. Leykam-Josefshaler Papierfabriks-Gesellschaft és a Nezsideri papirgyártó rt. nagyjából már megállapították a kartell feltételeit, amelyek elsősorban a finomabb papírfajtákban való üzletet kívánják szabályozni. Hátra van azonban még a kvóla megállapítása, ami tudvalevőleg minden kartellalakításnál a legkényesebb kérdés.

Az **Első magyar papiripar rt.** két év előtt 2 millió K-nyi elsőbbségi kötvényt bocsátott ki, minek következtében a hitelezők 2,853.463 K-ról 1,449.163 K-ra csökkentek, de már tavaly ismét 2 659.283 K-ra emelkedtek, minek következtében a kamatterher ismét jelentékenyen növekedett. Ennek következtében a tiszta nyereség, noha a bruttójövedelem 684.772 (+59.805) K-ra emelkedett, az 53.68 (+5284) K nyereségáthozattal is csak 243.176 (+1904) K volt, tehát még 3380 K-val apadt.

Papír mint tisztogató szer. Tisztogató ruhákon és rongyokon kívül a technikában géprészeknek és fémalkatrészeknek a pi-

szoktól és olajtól való tisztogatására főleg fagyapotot használnak, a fagyapotszövődéknek összehozott és elszakadt fonalaiból származó hulladékát. A jó fagyapot ugyan kiváló, nagy felszívóképeségű és puha tisztítószert, ámde nem olcsó és minthogy lényegében hulladékanyag, nem szereshető be mindig egyforma jóságban és egyenletes összetételben. Ennek az anyagnak nagy kelendőségét a fagyapotszövődéknek hulladékfonaljai nem bírják kielégíteni, minek folytán a fagyapotban egyes szarmazású fonalakat is lehet találni, így: kendert, kócot, kókusz- és egyéb rostokat, amelyek nem olyan puhák és nem olyan felszívóképeségűek, mint a fagyapotfonalak. Az ilyenfajta keverékek természetesen jóval csökkentik a tisztogató fagyapot értékét. A tisztogató fagyapot értékét még jobban csökkentik a többi tisztálatlanságok is, mint homok, por, egészen rövid rostok stb. Egy német cég, amely a tisztogató fagyapot pótlásául szolgáló anyagok gyártásával foglalkozik, újabb egy erős felszívóképeségű papircsikokból álló tisztogatóanyagot bocsátott a kereskedelembé, amely nem bír a

fentemlített hátrányokkal. A felhasznált papír igen puha, egyforma összetételű, aemmféle idegen test vagy tisztálatlanság nincs benne. A felszívóképesége olyan erős, hogy az anyagot teljes átitatásáig lehet használni, amit még jófajta tisztogató fagyapottal sem igen lehetséges. A balesetelhárítás szempontjából igen értékes az a körülmény, hogy a papircsikoknak húzóereje jóval csekélyebb a tisztogató fagyapotban levő fagyapotfonalakénál. Nem egy baleset történt már azáltal, hogy a működésben levő géprészeknek tisztogató fagyapottal való törülgetésekor néhány fonál ott maradt és minthogy nem azonnal szakadtak el, a fonalakat tartó kéz is vele ment a gép üzemébe. Ilyen balesetek a tisztogatópapír használatakor kizártak, mivel a sokkal csekélyebb húzóerejű papír megakadás esetén rögtön elszakad. Az új tisztogatószer tekersekben, erős csomagolásban kerül a kereskedelembé.

R-r. **Felbert Gyula**, a theresienthali papirgyár magyarországi képviselője, raktárait V. kerület, Árpád-utca 10. szám alá helyezte át. A cég a szakemberek figyelmét

lesz, mert a festéktestecskék a pasztát átszínezik, illetve elpiszkítják. Az átnyomásnál a nyomott példányszámot át kell lőni. A pasztához egyébként semmiféle pótlanyagot nem szabad használni s ugy kell feldolgozni, amint azt a festékgár szállítja.

Végül szóljunk a másolható vagy kopirfestékről is, mely szerintem szintén különleges festék, bár alig van gépmester, aki nem ismerné vagy még nem dolgozott volna vele. A másolható festékek általában vízből oldódnak s e tulajdonságukért használják a kereskedelmi nyomtatványoknál. Zsiradéknál vagy zsirtartalmú anyagokat nem szabad belekeverni, mert elveszti másolható tulajdonságát. Alapvetően szokásos a másolófestékekbe glicerint önteni s ezzel fogóssá tenni a festéket. Ezzel az eljárással a festék jobban nyomhatóvá válik, de viszont megeshetik, hogy másolhatóságát a zsirtalmú glicerint által elveszti. Oly nyomdáknál, ahol állandóan van másolható nyomás: ajánlatos erre a célra egy külön gépen, külön hengereket tartani, melyeket más célra használni nem szabad. Ahol ritkábban fordul elő, ott megfelelnek egyéb hengerek is, csak arra kell ügyelni, hogy a hengerek s a festéktartó tisztára legyenek megmosva. A második, esetleg harmadik átmosást, melyet még a másolófestékekkel való bedörzsölés előtt végeztetünk, csakis spirítusszal szabad eszközölni, ugyszintén a forma is csak spirítusszal mosandó. Allott s kevésbé jól nyomható festéket ajánlatos dobozostul együtt egy forró vízzel telt edénybe tenni s néhány percig abban állni hagyni. Télen e festék nagyobb hidegtől megóvándó. Gyakran megeshik az is, hogy a kopirfesték, bár friss szállítás és kifogástalanul kezeltett, ennek dacára nem másolható s nem jól nyomható; ily esetben a festék minden további nélkül a gyár rendelkezésére bocsátandó.

Befejezésül még általános megjegyzéseket kívánok fűzni a festékekhez. Minden festék a nyomandó felület s a papírhoz alkalmazandó. Puhább papírokhoz vékonyabb, erős papírokhoz erősebb festék kell. *Festék, mely jó minden munkához és minden papírhoz, nincs.* A festéket a szükséghez képest a gépmesternek kell tudni alkalmazni, javítani, idomítani. A festékelhasználás körülbelül a következő: 100 □-cmnyi nyomásfelületnek 1000 példányban való nyomásához kell 150 gramm cinóber, mennige, króm-

sárga, fedőfehér stb.; ugyanannyi kell illusztrációk nyomásához is; 100 gramm kell körülbelül ugyanennyi nyomásfelülethez lakkfestékből és ennek a fele elegendő szövegnyomáshoz. Pontosan azonban semmit sem lehet e téren megállapítani, mert a hőmérséklet és a papírmínőség is nagy fontossággal bír.

FALTUSZ EDE.

A KÖNYVNYOMTATÓ MUNKAKÖRÉBŐL

Ritkítsuk-e a számokat? Olyan helyeken merül fel ez a kérdés, ahol a szöveg kiemelendő részét ritkítják, mert sem kurziv, sem kövérebb írásfaj erre a célra rendelkezésre nem áll. Leginkább frakturból szedett német lapoknál, de sok magyar lapnál, folyóiratnál is még járja az aláhúzott szövegrészek ritkítása. A magyar munkáknál nem helyes a ritkítás, de sok kisebb nyomdában *technikai* okokból irtóznak a kurzivtól, mert — nincs belőle elég betű. A frakturból szedett német lapoknál is, melyeket egybetűs gépeken szednek, mint az egybetűs Typograph, a régi Linotype és a Monoline, mert ezeken a gépeken csak ritkítással lehet feltüntetni az aláhúzott szavakat. Itt azután előfordul, hogy az aláhúzott szövegrészben többjegyű szám is van, amit sokan nem ritkítanak, mert még emlékeztükben van az a bizonyos nyakleves, melyet tanonkorukban a számok megritkításért kaptak. Igaz, régebben szabályként állították fel, hogy számokat nem szabad ritkítani, ez azonban ma már nem állja meg a helyét. Nem látom be, miért ne ritkíthassuk meg a számokat, amikor a szerző esetleg éppen a számok kedvéért húzza alá az egész mondatot? Például: A mult évben 20,256.936 korona és 46 fillérrel volt több a nyereség az előző év nyereségénél. Éppen az hat zavarólag, ha a számok a ritkítás közepette tömören tapadnak egymáshoz. Erre azt mondhatják, hogy hiszen éppen az tünteti fel a számot! Most nézzük, igaz-e ez: A mult évben 20,256.936 koronával stb. Azt hiszem, az első példa amellett, hogy helyesebb, a szemnek is jobban megfelel. Gyakran előfordul, hogy egy hírlapi tudósításban pl. az ember-

ezton is felhívja a nyomdász segélyző-egyesület nemrég megjelent jubileumi emlékkönyvének papírjára, melyet ő szállított. A cég raktáron tart rendkívül nagy választékú nyomó-, középnyomó-famentes és amerikai illusztrációs műnyomó-papírokat, továbbá borítékpapírokat és kartonokat.

FELJEGYZÉSEK

Bayros Ferenc márkí rajzai. A Szent-György-Céh megszakitva szokásos aukcióknak sorát, ismét egy mindenképpen érdekes művész bemutatásával szaporítja eddigi kiállításainak számát. Bayros Ferenc márkí-állításnak a zágárai születésű müncheni, illetőleg bécsi rajzolóinak műveit gyűjtötte egybe és egyéddig eddig sehohsem szerepelt gazdag együttesben mutatja be a budapesti közönségnek. Bayros márkí illusztrátor a szónak legtágabb értelmében, vagyis azt a kapcsolatot, ami művészetét a szöveghez köti, az artisztikum érdekében a lehető legkönyvedebben fogja fel, anélkül azonban, hogy az illusztrátor jellegét a művészetéből egészen kitorólné. Valóságban nem is annyira illusztrátor, mint

könyvdiszítő, ki erre a célra nemcsak az ornamentikát, hanem a szövegben előforduló vagy még lazább tárgyi összefüggésben levő alakokat is felhasználja. Ezért tudta a legtökéletesebbet nyújtani az exlibrisekben; a rajzolásnak ez a fajtája teli meg leginkább az ő művészi természetének. Plakátjai sem eyebeek, mint nagyított exlibrisek, melyek legjobb esetben a könyv kötésének egész belső oldalát foglalják el. Rajzainak gazdag dekoratív részletézése, az ábrázolt dolgoknak kiemelés nélkül való egymásmellé rendelése mind azt a sajátos exlibris-stilust eredményezik, mely annál művésziességesebb, minél kisebb térre szorul össze. Monumentális vonás nincsen benne, de ez nem is célja, mert ezt a dekoratív művészetet csakis papíron lehet elképzelni és itt is a szöveg hasonlóan egyenletes és folyékony sorai között. De bármennyire el tud Bayros kápráztatni látásológos formagazdagságával, igazi művészi lendület, az elsőrangú tehetségek őszinte és biztos inveciója hiányzik rajzaiból. Nagy kulturával és csodálatos ügyességgel megcsinált kompiliációk, melyek a nézőt felmelegítenek sohasem tudják. Művészetének fogyatékos-

ságát legjobban tanulmányai, színes vázlatai árulják el. Midőn röviden, egy-két szóval kell beszélnie, lényegeset nem tud mondani; felszínes közhelyeket ad, melyek elől minden emóció nélkül megyünk tovább. Mint legsikerültebb műveit az exlibriseket kell kiemelnünk.

A Fischer és Mika betüöntöde rt., amely 1911-ben alakult 15.000 korona alapítőkével, most tette közzé december 31-én lezárt első mérlegét. Az áruknál elért 67.481 korona bruttonyereséggel szemben munkabérekre és fizetésekre 40.980 koronát, kamatokra 6857 koronát, költségekre 13.586 koronát fizetett ki, leírásokra 10.534 koronát fordítottak, úgy hogy a veszteség 4476 korona. A vállalat tartozása 85.367 korona, a berendezés leltári értéke 102.087 korona, az áru- és nyersanyag 19.501 koronával van felvéve, a kintlevőség 100.767 korona.

A Tavaszí Vásár. Mint minden évben, úgy az idén is megtartották a szokásos Tavaszí Vásárt, amely azonban nagy visszacsést mutat az előző évekéhez. A legelső alkalomkor ezt a vásárt a leipzigzi Papiermesse módjára rendezték, a csakis

áldozatok számát akarják hangsúlyozni így: 137 embert nyelt el az ár. Ha itt csak az embert szót ritkítanók, nem elégténők ki a szerző intencióját. Számtalan példát hozhatnák fel még emellett, hogy helyes és szép, ha az aláhuzott szöveg között előforduló számokat is ritkítjuk, különösen akkor, ha az író a számokra fekteti a hangsúlyt. HERZOG.

A vörös keresztnek nyomtatványokon, csomagolásokon s más egyebeken való alkalmazása tárgyában a belügyminiszter rendeletet bocsátott ki. A rendelet szerint hadrakelt seregek sebesültjei és betegei sorsának javítása végett Genfben 1906. évi július 6-án kötött és a magyar szent korona országaira nézve 1908. évi szeptember 27-én hatályba lépett egyezmény 23. cikke szerint a fehér alapon nyugvó vöröskereszt jelképe és a Vörös Kereszt vagy Genfi Kereszt szavak sem béke, sem háboru idején nem használhatók másra, mint arra, hogy védelmezzék és megjelöljék azokat az egészségügyi alakzatokat és intézeteket, továbbá azt a személyzetet és azokat az anyagszereket, amelyek az egyezmény védelme alá tartoznak.

Amennyiben az egyezmény 18. és 27. cikkének figyelembevételével kibocsátott jelen rendelet kivételt meg nem állapít, a fehér alapon nyugvó, öt egyenlő vörös kockából álló vörös kereszt jelképét, vagy az ezzel összetéveszthető jelképet, továbbá a Vörös Kereszt vagy Genfi Kereszt elnevezést különösen kereskedelmi célból gyári vagy kereskedelmi jegyeken magánosok vagy oly társulatok, amelyeknek erre az egyezmény értelmében joguk nincsen, az 1913. évi szeptember 27-ik napjától kezdve nem használhatják. Ez a tilalom kiterjed a fehér alapon nyugvó vörös kereszt jelképekre, továbbá a Vörös Kereszt és Genfi Kereszt elnevezésnek minden jogosulatlan használatára, akár gyári vagy kereskedelmi jegyeken (védjegyeken), akár egyébként gyári vagy más ipari cikkeken, árukon, címlapon, vignettán, üzleti nyomtatványon stb., zászlón vagy cégben fordulnak elő, akár pedig bármi más az egyezmény védelme alá nem tartozó célból nyerne alkalmazást. Akinek az eddig fennálló szabályokon alapuló az a joga, hogy a vörös kereszt jelképét, vagy pedig a Vörös Kereszt vagy Genfi Kereszt elnevezést védjegy (1890: II. t.-c. I. §) használhassa, még

nem járt le, az jogát annak lejártáig minden újabb engedély nélkül továbbra is gyakorolhatja, akár az 1913. évi szeptember 27. napja előtt, akár később jár az le. Az ilyen fennálló jog alapján a védjegynek a lejáraton túl terjedő használata végett a megújítást a jogosult egy ízben kérheti, de kérelmét, ha joga az 1913. évi szeptember 27. napja előtt jár le, csak a lejáratig, ha pedig joga az 1913. évi szeptember 27. napja után jár le, csak az 1913. évi szeptember 27. napjáig terjesztheti elő. Aki a vörös kereszt jelképét vagy pedig a Vörös Kereszt vagy Genfi Kereszt elnevezést tilalom ellenére anélkül használja, hogy erre joga volna, vagy aki tilalom ellenére lebélyegzés nélkül árukat forgalomba hoz, vagy üzletében eladás végett készletben tart, kihágást követ el és kétszáz koronaig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Szükségesnek tartottuk e rendelet közlését, hogy a nyomtatványrendelőt, aki a rendeletről esetleg nem bir tudomással, idejekorán figyelmeztessék.

A HATÁSOS FALRAGASZ

A nagyvárosok nyilvános terein egész sor minden rendű-rangu falragasz van elhelyezve, amelyek azonban a várt hatásnak nem felelnek meg és így e szempontból azok kivitele kifogásolandó. A szakember már az első pillantásra látja, hogy milyen szakterők közreműködésével jött létre egyik-másik falragasz és rögtön tisztában van az előállító nyomda képességével, valamint azt is megállapíthatja, hogy a nyomda vezetőjének a falragasz pszichológiájáról halvány sejtelme nincs.

A fokozott versengésnél csak természetes jelenség, hogy a reklám mindig nagyobb és nagyobb figyelem és körültekintés tárgyát képezi, különösen most, mikor a reklámra szánt összeg a kiadások rovatát tetemesen terheli és így annak miképpen való elosztása nagyobb elővigyázatosságot igényel. Mint mindenütt, úgy itt is tapasztalhatjuk a rosszul alkalmazott takarékoskodást, mert ha itt takarékoskodunk, könnyen végetesse válhat. Eppen úgy, mint ahogy régi és nagy cégek az anyagi tönk szélére jutottak

a papírszakmába vágó cikkeket állítottak ki, később azonban általánosították. Az idei Tavasz Vásár nem mondható sikerültnek. Szakmánkat, a sokszorosító ipart alig képviselte valaki. Az Athenaeum az ő szokásos házikójával, képes- és mesekönyveivel, a Magyar Fénynyomda és a Magyar Sokszorosítóipar r.-t. fénynyomatu képekkel és levelezőlapokkal képviselték csak a sokszorosító ipart. Papírgyáraik közül kiállítottak ugyan a fumei, hermaneci és zágrábi papírgyárak, de a kiállított anyagok nagyon szármalás képet mutatott. Goldzieher Géza papírkereskedő cég kiállítása is sokkal többet mutatott, mint bármelyik nagy gyáré. Legszébb és leggazdagabb volt a Rigler gyári r.-t. kiállítása, ahol szép üzleti könyveket, irodai berendezéseket, levél-papírokat stb. lehetett látni izléses elrendezésben. A könyvkötői szakmát Dörner és Heimberg, Kanitz, Károlyi György és Molnár Mór képviselték. Ezek közül különösen meg kell emlékeznünk Dörner és Heimberg budapesti és Molnár Mór szekszárdi cégről, akik nagyválasztéku és szebbnél-szebb naptárakat állítottak ki mindenféle használatra, a könyvkötői tech-

nika minden legújabb tudomány bemutatásával. S ha végül felemlítjük még a Berger és Wirth és Lorilleux nyomdai festékgyárakat, mint kiállítókat — az egyik apró-cseprő nyomdai vagy könyvkötői céget nem említve —, teljesen végeztünk a kiállítással. Bizony sajnálatos, hogy a budapesti és kereskedelmi iparkamara fenntartása alatt rendezett Tavasz Vásárról csak ilyen röviden emlékezhetünk meg, bár szívesebben irtunk volna fényes és nagy eredményekről és hasznos látnivalókról.

Az Elő magyar betűöntőde rt. 1912. évben 233.244 (1911-ben 218.389) korona bruttójövedelmet ért el, amiből a leírások és költségek levonása után a tiszta nyereség 80.133 korona az előző évi 79.053 koronával szemben. Az osztalék, mint tavaly, részvényenként 20 korona. A társaság ügyvezető igazgatója, Pusztafi Zsigmond, állását elhagyta; a vállalat ügyeit Czettel Dániel volt vezérigazgató, Czettel Árpád aligazgató és György Akos, a Magyar érték- és iparbank megbízottja fogják vezetni.

Szaktanulmányi kirándulás a Wörner-gyárba. Folyó évi május hó 4-én a Lónyai-

utcai iparostanonc-iskola összes nyomdász-tanulói, tanárai vezetése mellett, meglátogatták a Wörner-gépgyár nyomdai gépeket készítő nagy telepét, Nádor Lajos a gyár igazgatója és Rauscher urak szives kalauzálása mellett. Az irodák és rajztermeken keresztül az öntődébe menve, a formakészítés és öntés módját magyarázták meg, amelynek kapcsán a mintakészítő asztalosműhely jutott sorra. Innen a nagy megmunkáló épületben a már megöntött, de még nyers állapotban levő géprészek kidolgozási módját, egészen a teljes már használatra készen összeállított nyomdai gyorsajtóig lehetett látni. Ezen épületnek felső emeletén van még a könyvkötői gépek kikészítő osztálya, a padláson pedig a nagykészletű faminta-(modell)raktár. Bár az üzeme — vasárnap lévén — szünetelt, tanoncaink mégis sok hasznosat láttak és legalább van némi fogalmuk arról, hogy hogyan is készül tulajdonképpen egy gyorsajtó. Ez alkalommal Nádor Lajos igazgató volt szives megígérni azt is, hogy majd teljes üzemen is be fogja mutatni a gyártelepét. Kívánatos és szükséges volna, hogy tanoncaink minél több-

azért, mert abba hagyták a céltudatos reklámozást, ugyanugy fiatal, modern üzemek a szakszerű és mindenható eljutó reklámnak köszönhetik felvirágzásukat. Ezen körülmény a modern üzletembernek több gondot ad, aki azonban — mint bizonyítani fogjuk — a reklám helyes értékelése rovására még igen sok hibát követ el. E jelenség oka egyrészt abban keresendő, hogy a magyar kereskedő a szakszerű reklámozást még mindig alábecsüli, másrészt abban, mert az amerikai és angol üzletemberek kiváló kezdeményező tulajdonságával még nem rendelkezik.

Mióta a művészet a reklámnak is szolgálatos, láthatunk itt-ott egy-egy hatástkeltő falragaszt, de tekintve a töméntelen nem hozzáértő kézből eredő falragaszt, ezek csak elenyésző hányadát képezik az egészeknek. És ebből megállapítható, hogy a hatástalan, tehát a célnak nem megfelelő falragaszokra még igen tetemes összeg fordítatik. A jelen idő üzletembere tehát sohase tévessze szem elől azt, hogy célját téveszti olyan falragaszszal, amely felületesen és rossz kivitelben készült és az ilyenre kiadott összeg kárba vész. Ezen a téren a takarékoság okatlan, mert reklámmal csak úgy érhetünk célt, ha az erre fordított összeg meg is hozza a gyümölcsét. Egy rosszkivitelű falragasz, még az elgondolható legalacsonyabb áron is drága, míg a messziről is feltűnő, szép kivitelű, mindenkit megállásra kényszerítő, hatásos falragaszért még a legmagasabb ár sem sok.

Mikor felel meg a modern, jó falragasz a hozzáfűződő várakozásnak? Ha erre vonatkozólag az érdekelt körökben kérdezősködünk, úgy annyi véleménynyel találkozunk, ahányat megkérdezzük. Az egyik valami előkelő külsőt akar, a másik lehetetlen színezést, a harmadik sűrű sorokat, meg tudja isten mit. De a valóban feltűnő, hatásos falragaszhoz egyik sem ért. Tehát mikor hatásos és feltűnő a falragasz? Hogy ezt elérjük, ahhoz több tényező közreműködésére van szükségünk. A falragasz nagyságára is csekély súlyt helyeznek, pedig a jó falragasz távhatását csak megfelelő nagyságú alakal érhetjük el. Ezt a hatást még fokozhatjuk, ha jól olvasható írást veszünk hozzá és nem, mint nálunk a divatos, nehezen betűzhető írásokat. A modern írásokat sokan tulbecsülik — és ez már a

reklám pszichológiájához tartozik —, mert a tömegnek, amely részére a falragasz készül, igen csekély művészi érzéke van. A mindennapi kenyérért futkosó embereknek nincsen idejük arra, hogy újfajta betűformákat tanulmányozzanak. Ami pedig a színezést illeti, azt minden szakember tudni fogja, hogy a több- és sokszínű nyomtatvány előállítás drága. És legtöbb esetben az így drágított előállítást elkerülhetjük, mert a sokszínűségnek a színhatáshoz nincs semmi köze. A falragasz nyugodt benyomását csak úgy érhetjük el, ha nagyon ellentétes, de kevés szint nagyfelületen és egy helyen csoportosítunk. Ilyen módon érhetjük el a legjobb távhatást és a sok, de gyatra kivitelű falragasz közül rögtön szembetűnik. Es ezzel javarészt már elértük azt, amire törekedtünk. Ebből a szempontból hasonló sulyt kell helyezni arra, hogy a falragasz szövege jófogalmazású, ne hasson összbenyomásra zavarólag és első pillantásra szembeötlő legyen. Ha a falragaszon kép is van, úgy annak, mint a hozzá tartozó szövegnek egyszerre kell a szemlélő előtt megjelenni. Az ujszerű, feltűnő csoportosítással a legtöbb embert megállásra kényszerítjük. Ha a pszichológiai fejlődést tovább követjük, akkor figyelmünket még arra is ki kell terjesztenünk, hogy a szemlélő ne csak a falragasz szövegét olvassa el, hanem a feldicsért gyártmány nevét is emlékeztében tartsa. Itt az olvasó figyelmét le kell kötni és az emlékezés ébrentartásáról gondoskodni kell. Bár ez a feladat első pillanatban nehéznek látszik, de a megoldása mindjárt egyszerűbb lesz, ha népgyűlési szónoknak tekintjük a falragaszt. Mint tudjuk: a szónok nyelvezetét, kifejezéseinek formáját a hallgatóságának ízléséhez, gondolkodásához idomítja, mert csak így képes rája befolyást gyakorolni. A falragaszszal is csak így érhetünk el hatást. Állításunk helyességét igazolja az e téren szerzett alábbi megfigyelésünk: Egy gyáros cipőkenőcsöt, egy másik valami sporteszközt hirdet. Bár minden gyermek tudja, hogy a cipőkenőcs a nagy tömegek, míg a sporteszköz a műveltebb elemek szükséglete, mégis azt tapasztaljuk, hogy mindkét cikknek különös elnevezése van. A sporteszköznek adnak jó magyaros elnevezést, holott fogyasztói megértik az eredeti angol nevén is. Míg a cipőkenőcs valami idegenhangzású nevet kap, dacára annak, hogy

ször me-jenek ilyen hasznos tanulmányi kirándulásra. St.

A miakolci szaktanfolyam vázlatkészítési előadásai április hó 24-én befejeződtek. Az eredmény teljesen kielégítő, úgy mennyiség, mint minőség tekintetében. A tanfolyam vázlatkészítési gyakorlataira — melyeket lapunk szerkesztője vezetett — átlag 15 hallgató járt s ezek az 52 tanórán átvették a névjegy, cégjegy, levélfej-, meghívó-, műsor-, táncrend-, hirdetés és reklámlap-tervezést s összesen 425 teljesen kidolgozott vázlatot s számos nyers vázlatot készítettek. A ciklus bevezetésekképg megtartott betűvetései gyakorlatokon teleirt lapok száma körülbelül 300. A tanfolyamon készült néhány munkát lapunk egyik legközelebbi számában fogjuk bemutatni.

Zárószámadások. A „Globus” pénzintézetek műintézete és kiadóvállalat rt. a különböző szanalások után ismét szanalás előtt áll. Az 1912. évi mérlege szerint 258.793 (—75.661) K volt a brutto-jövedelem, mivel szemben a leírásokra fordított 207.195 (+109.402) K-val együtt 451.364 (+137.443) K volt a költség, úgy hogy az áthozattal

együtt 223.581 K veszteséggel záródik a mérleg. A szanalásra az igazgatóság a május 19-iki közgyűlésnek azt javasolta, hogy a tárcában levő 40.000 K-nyi elsőbbségi részvényt semmisítsék meg és a 275.000 K-nyi törzsrészvénytökét szállítsák le. E vállalat most már hatodik éve nem fizet osztalékot. — A *Grafikai intézet és számlakönyvek gyára rt.*-nek 241.212 (+112.154) K volt a brutto-jövedelme, mivel szemben a költségek 204.578 (+106.154) K-t tettek ki, úgy hogy az 579 (—242) K áthozattal együtt 37.213 (+5758) K a tiszta nyereség a 400.000 K részvénytőke után. — A *Rózsa Kálmán és neje könyvtároló és könyvnyomda rt.*-nak 1912. évi mérlege szerint 142.162 (—90.597) K volt a brutto-jövedelme, mivel szemben a kiadások 98.968 K-t tettek ki, úgy hogy a tiszta nyereség 43.194 (—6605) K a 700.000 K részvénytőke után. — A *Stephanum-nyomda rt.* 1912. évi brutto-jövedelme a 21.791 K kamattal együtt 340.073 (+3514) K volt, amiből üzleti költségekre 212.522 (—2832), leírásokra 69.891 (+574) K-t fordítottak, úgy hogy a tiszta nyereség a 700.000 K részvénytőke után 57.660 (+108) K. —

Rigler József Ede papírneműgyár rt. 1912-ben 165.823 korona tiszta nyereséget ért el, az előző évi 163.660 koronával szemben. Osztalékul az idén is, mint a mult évben, részvényenként 10 koronát = 5%^o-ot fizetnek. — A *Világosság könyvnyomda rt.* 1913 április végén lezárt mérlegében a 200.000 korona alaptőke mellett 15.468 korona tiszta nyereséget számol el az előző évi 14.389 koronával szemben. Az osztalék az idén is, mint tavaly, 6%^o. A gépek, berendezés és betűk értékét a mérleg 296.527 (193.051) koronában tünteti fel, amivel szemben a 8 esztendőre dolgozó társaság értékesítésekénti tartaléka csak 33.000 (30.000) K.

Mibe kerül egy új százás? Az új százkoronások forgalombabocsátása alkalmából az eddigi szokásokhoz híven, a jegybank megállapította az ebbe a kategóriába tartozó sérült bankjegyek beváltására vonatkozó szabályzatot. A szabályzat javarészt azonos a régiekkel és megállapítja, mennyit térít meg a bank a beváltásnál a kopás, véletlen vagy szándékos rongálás folytán előállott kárért. De megtudjuk a szabályzatból azt is, mennyibe kerül a banknak egy darab új százás. A 4. § ugyanis a

fogyasztóközönsége nem érti azt meg s így sohasem lesz képes annak nevét fejében tartani, tehát nem is fogja keresni.

Ha e néhány ujjsmutatás a falragasztechnika terén hasznosan alkalmaztatik, hisszük, hogy nem hiabavaló munkát végeztünk.

Gv.

A GÉPSZEDÉS KÖRÉBŐL

Automatikus hőszabályozó szedőgépeken. A szedőgépek kezelésénél a hőszabályozás egyike a legnehezebb feladatoknak. A helyesen szabályozott ólomtól függ az öntött sor minősége, a sor, a betűk élessége, a jó betűkép, sőt magának a gépnek működése is. Bár a szedőgépgyárak a legkülönbözőbb ólomszabályozókat alkalmazták már a gépeken, mégis a szedő feladata volt eddig, hogy az ólom hőségének helyes szabályozását elvégezze. A gázkészülék működése a külső viszonyoktól is függött. Nappal nagyobb volt a nyomás, mint este, amikor a gázszükséglet abban a helységben, amelyben a szedőgépüzem van, nagyobb volt. Az ólomnak a katlanba való utánarakásával is óvatossá kellett bánni, mert ha egyszerre több ólomot tettek az olvasztótégelybe, akkor a gáznymás azt nem tudta a kellő módon elolvasztani és így az ólom hideg lett. Másrészt meg tulhevült az ólom, ha elmulasztották az olvasztótégelyt az elhasznált ólom arányában utánatölteni. Mindez zavarokat okozott, melyeket egy mostanában a piacra került „Fink-Auté” elnevezésű automatikus hőszabályozó-készülék lesz hivatva megszüntetni. Ennek a szabályozónak a feltalálója már régebben foglalkozott a szedőgépkatlanok fűtésének kérdésével és egy sűrített gázzal fűtő készüléket szerkesztett. Ez a készülék azonban nem vált be, mert a katlan alja a sűrített gáz erős nyomása következtében olvadozni kezdett.

A Fink-Auté-készülék alkalmazása állandóvá teszi a beállított hőség mértékét, megakadályozza az ólom tulmelegedését és lassanként, fokozatosan elzárja a gáz áramlását a gáznymás megerősödése esetén. A készülék egy hüvelyből áll, mely oldalt

a gáz be- és kiáramlását megengedi és belsejében szelepekkel van ellátva a gáznylás elzárására és megnyitására. A Linotype-nél és Monotype-nél a készülék függőlegesen, a Typographnál vízszintesen van elhelyezve. A gázbeáramlás a gázvezetékekkel, a gázkivezetés az égővel van összekapcsolva. A hüvelyben van a hőfelvevő, mely egy acélsőből, belsejében grafittöltéssel áll. Ezen egy acélnylacska van elhelyezve, mely a hüvelybe nyulik. A hőmutató szerint kell a rendes hőmérsékre beállítani az ólomot, mely tudvalevőleg minden rendszerű gépen más és más. Ha nem eléggé teli a katlan és emiatt az ólom tulhevül, akkor a hőfelvevő a katlanban kitégül, a belül lévő acélnylat egy rugó lenyomja és a hüvelyben lévő szelepet annyira elzárja, amennyire az a rendes hőség visszaállítására szükséges. Ha ez eléretett, akkor a szelepek teljesen elzáródnak és a gáz elvezetésével az égők csak a szükséges gázt kapják meg. Ha az ólom utántöltés következtében lehül, akkor a szelepek automatic megnynálnak és a katlan alatt megnagyobbodnak a lángok, míg a normális hőséget az ólom el nem éri.

A készülék már több külföldi nyomdában működik és állítólag jól bevált, csupán a Monotype-ra alkalmazva merülnek fel nézeteltérések a gázmegtakarítás és használhatóság tekintetében. A normális hőmérték beállítása miatt a katlan átfűtése, melyet eddig fokozott hővel lehetett fűteni, 15–20 perccel tovább tart. A Fink-Auté-készüléket egy berlini cég hozza forgalomba.

h.

A gépszedés korrigálása. Alig van nap, amelyen valamely sorszedő- és öntőgépen szedett lapban értelemzavaró *sorellállítás* ne lehetne felfedezni. Ezt a hibát a gépszedés korrigálója követi el olyformán, hogy rendszerint nem azt a sort veszi ki a szedésből, amelyet ki kell cserélnie, hanem egy hibátlan sort és ahelyett beleteszi a kijavított sort. Így két egyforma sor marad a szedésben, sokszor nem is egymás után, hanem néhány sorral lejjebb; a hibás és a kijavított sor. A laikus olvasó elképedve látja, hogy egy sor hiányzik, de ahelyett egy másik sor kétszer van meg. A sorellátítás egyik gyakori esete az is, amikor minden sor megvan a szedésben, csak hogy nem egymásután, hanem a sorok fel vannak cserélve. Ez még a legkisebb baj, amit a

következőket mondja: „Használhatlanná vált oly bankjegyeket, melyeknek már állapotukból kilünik, hogy szándékosan lettek megváltoztatva és így az osztrák-magyar monarchiában való általános forgalomra használhatlanokká téve, tehát különösen az idegen toldalékokkal ellátott, keresztülirt, felülnyomatott, befestett, bélyegzőlenyomatot mutató, írásjegyekkel átlukasztott vagy külalakjukban bármiképp megváltoztatott bankjegyeket, ha valódiságuk tekintetében kétség nem forog fenn, a bankintézetek a darabonként 10 fillért tevő gyártási és kezelési költségek megtérítés ellen fizetésekp, illetőleg beváltás végett elfogadják.” Szóval, csakélyke tiz fillérbe kerül egy darab százas gyártása.

HIVATALBÓL

Alakuló választmányi ülés 1913 április hó 16-án. Jelen vannak: Elnök, I. és II. alelnök, I. és II. titkár, pénztáros, I. és II. gazda; Kopeckzy, Mittelman és Király számvizsgáló bizottsági tagok, továbbá Raafszky, Balázszy, Steinherz, Herzog,

Baka, Jog, Révész, Hegyi, Halász, Busay, Brezniczky, Fröhlich, ifj. Aigner, Sarlós, Andai, Lammer és Tragholt választmányi tagok. Igazolva távol: Boldizsár, Hollósy, Gogel és Boros. Elnök üdvözlő a megjelenteket és az ülést megnyitja. Felkéri a titkárt, hogy a mult ülés jegyzőkönyvét olvassa fel. A jegyzőkönyv felolvasztván, észrevétel nélkül hitelesítettik. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére felkértnek Hegyi Dezső és Balázszy Rezső szaktársak. Elnök bejelenti, hogy a vezetőségre választott szaktársak — Pollák Aurél, Spitz Adolf és Koch Ferenc kivételével — a választást elfogadták. A választmány a bejelentést tudomásul veszi s a soros három póttag behívását elrendeli. Elnök a bizottságok tagjainak megválasztását elrendeli, aminek megtörténte után elnök kimondja a megalkulást s felkéri a bizottságok elnökeit, hogy a működést azonnal megkezdeni sziveskedjenek. Egyben buzdító szavakat intéz a választmányhoz s ama reményének ad kifejezést, hogy a vezetőség előtt álló nagy feladatokat a tagok megelégedésére és a Szakkör javára sikerül megoldani. Titkár a taggyűjtő agitációra vonatkozólag

tesz előterjesztést s javaslatát kapcsán rá mutat a személyes agitáció jó hatású voltára. Indítványozza, hogy adott esetekben — vidéki kiállítások rendezése alkalmával — a kiállítás helyéhez közelfekvő városokat is keresse fel a kiküldött s a Kör érdekében taggyűjtő agitációt fejtsen ki. A fővárosban pedig az ősz folyamán ujból az egyes személyzeti értekezleteken fejtessek tagzszerző agitáció. Kivánatosnak tartja, hogy a szervezeti közlönyben sürűbben jelenjenek meg agitáló cikkek a Kör érdekében. Mindezeknek gyors és akadálytalan lebonyolítására és intézésére egy öttagu bizottság kiküldését kéri. Bozsik István javasolja, hogy a szaktársi körök vezetőségei átiratban kerestessenek meg aziránt, miszerint a kongresszus határozatának respectálására első sorban a vezető tisztásokat viselő szaktársak kényszeritessenek. Többek hozzászólása után a választmány a titkár és pénztáros indítványait elfogadjja s az agitáló-bizottság tagjaiul titkárt, Király, Herzog, Révész és Hegyi szaktársakat választja meg; egyben utasítja az elnökséget, hogy a szervezethez, valamint a szaktársi körökhöz átiratokat intézzen. Pénztáros előterjeszti rendes havi

laikus olvasó is kijavíthat magának olvasás közben. Ez a hiba úgy történik meg, hogy a szedő nem oda teszi vissza a kijavított sort, ahonnan a hibásat kivette, vagy pedig a gép hajóján keverődtek össze a sorok, amit a korrektor esetleg ki is javított, de a szedő elfelejtett megcsinálni. A sorok ilyen összekeverődése a Typograph-gépen szokott néha előfordulni. Van olyan sorállítási is, amikor nem marad ugyan benn a hibás sor, de nem az odavaló sort teszik bele a hibás sor helyébe, hanem olyan sort, melyet egy alábbi hibás sor helyébe kellene tenni és így két egymástól távolos sort cserélnek össze, ami aztán már kellemetlen értelemzavart idézhet elő.

Sok hírlapíró és szerkesztő csak ezért átkozza a gépeket. A kéziszedésnél legfeljebb egy-két betűt dugott a siető szedő a nem megfelelő helyre, ami értelemzavart csak a legtrikább esetben okozott, a gépszedésnél azonban egész cikkek válhatnak érthetetlenekké.

A sorállítást rendszerint az okozza, hogy a kicserélendő hibás sor elején vagy végén ugyanolyan szó van, mint azon a soron, melylyel a hibás sort a szedő sietésben összetéveszti. Ezért a szedő, ha korrigál, először is ne siessen olyan nagyon, másodszor ne csak a sor elejét és végét nézze meg, hanem a kijavított sor beállítása után hasonlítsa össze értelem szerint is az előtte lévő vagy utána következő sorral. A sorállítási elkerülése végett helyes, ha a szedő balkezének egyik ujját a kivett hibás sor helyén tartja, hogy így a kijavított sort egymásmellé teszi, hogy így összehasonlítva a két sort, lássa, valóban az odavaló sort teszi-e a kivett hibás sor helyébe. Ezt az egyszerű módszert többszöri sorállítási után a sorok írója is már kipróbálta. Persze, ehhez egy kis idő is kell, de hát minden pontosan végzett munkához szükséges, hogy időt engedjenek a munkásnak. A sietés nagyon megbosszulja magát a gépszedés korrigálásánál. Ezt különösen a gyorsan készült estilapoknál tapasztalhatjuk.

A sorállítási megakadályozására a legjobb és a legbiztosabb módszer a revizióban való ellenőrzés, amit nálunk nagyon kevés lapnál alkalmaznak. Némely helyen a korrektort tették felelőssé a sorállításiért, de ahol a korrektor követelte, hogy

adjanak neki alkalmat, vagyis engedjenek neki időt arra, hogy revíziót csinálhasson — ha az mindjárt még egy korrektor beállításába került is —, ott kiküszöbölték a sorállítást. Legalább a legfontosabb cikkeket kellene minden lapnál még egyszer utánanézni. Sokszor a korrektornak rójak fel hibáit, ha hibásan kerül ki a lap a gépből, ami ellen a korrektor nem is szólhat, mert sok esetben némán itélik őt el. Csak ha az ugynevezett háringot megkapja, magyarázhatja meg, hogy nem ő felelős azokért a hibákért, melyek az ő működése körén kívül esnek meg.

Tehát a sorállítási (soreldugás) megakadályozásához szükséges, hogy a gépszédést korrigáló szedőnek ideje legyen a gondos korrigálásra és ha ezt a kellemetlen bajt biztosabban akarjuk elkerülni, át kell nézni korrekúra szerint a revíziót is.

HERZOG SALAMON.

EGY HAJÓNYOMDÁRÓL.

A nyomdászat elérkezett a fejlődésnek ahhoz az állomásához, amikor ugyszólván minden nagyobb oceanjáró személyszállító- és postagözös nyomdával van felszerelve. A hajónyomdak története a Marconitáviróval kezdődik, amelynek ma már szinte velejárója.

Hogy fogalmat alkothassunk magunknak az ilyen hajónyomdak berendezéséről, egyik külföldi szaklap nyomán ismertetjük az Amerikába járó „France” nevű francia postagözös nyomdáját. Ez a nyomda az említett hajó felső fedélzetén van elhelyezve és 2,50 × 5,40 méter nagyságu területet foglal el. A világítást egy 1 × 0,70 méter nagyságu felső ablaknyíláson kapja. A megfelelő betüanyaghoz van egy 5-ös számú „Minerve” és egy 2-s számú „La Simple” nevű francia gyártású taposósajtó, melyeket villamoserő tart üzemben. A berendezés egy 48 betűszekrényt magában foglaló 2 1/2 méter hosszú állványból áll, mely a hajón készülő újsághoz szükséges antikvabetükön kívül cimbetüket, rézleniákat, különféle kliséket és vignettákat, egy defektszekrényt és néhány nagyobb betűfajt tartal-

jelentését a pénztári és tagsági forgalomról és jelenti, hogy a Gutenberg-szoboralap javára a Buschmann-nyomda személyzete ifj. Aigner szaktárs buzgólkodása folytán 38-70 koronát juttatott a Kör pénztárának. A pénztári jelentés tudomásul szolgál; ifj. Aigner Antal szaktársnak fáradozásáért a választmány kollegiális köszönetét fejezi ki. Titkár bejelenti, hogy a Wottitz-pályázat lejártáig nem érkezett be elegendő számú pályamunka s így a határidőt egy hónappal meghosszabbítani volt kénytelen. Tudomásul szolgál. Titkár a szaktanfolyami kiállítás időpontjául május 18-át ajánlja megállapítani s indítványozza, hogy ez rövid előadás kapcsán történjenek s az illetékes tényezők is meghívassanak a kiállításra. Elfogadtatik; az előadás megtartására Gondos szaktárs kéretik fel. Titkár megbízatást kér a jövő évi szaktanfolyamok előkészítésére, aminek vezetésére egy külön bizottság kiállítását kéri. A választmány az előkészítő munkálatok elvégzését a szakbizottságra bizza. Titkár jelenti, hogy a kolozsvári tagok a vidékre vonatkozó fizetési rendszert Kolozsvár speciális viszonyaira való tekintettel megváltoztatni kérik. A választ-

mány — közgyűlései határozatról lévén szó — a kérest elutasítja. II. alelnök a Gutenberg-szobor megvalósítása érdekében állandó bizottság választását indítványozza. Az indítványhoz többen is hozzászólnak s a vita bezárása után a választmány az indítványt tanulmányozás és javaslatlétel céljából az elnökséghez utalja át. Elnök buzditó szavai után az ülés véget ért.

Pénztári kimutatás 1913. évi március haváról. Bevétel: Athozat a mult hóról 1058,23 K. Tíz darab hitelszövetkezeti részjegy (á 10 K) 100 — K. Gutenberg szoboralap 1239,47 K. Ács Mihály-alap 500 — K. Államsegély a szaktanfolyamnak 1000 — K. Hitelszövetkezeti osztalék 1912-re 5 — K. Tanoncpéldányokért 390 K. Tagsági járulékból befolyt 1441 — K. Összesen 5347,60 K. Tagsági járulékokból: Allamnyomda 8,80, A Nap 16,40, Apostol 6,60, Athenacum 71,20, Attila-nyomda 2,40, Bagó-nyomda 3 —, Baptisták 1,80, Barcza-nyomda 1,40, Biró és Schwarz 5,60, Breier-nyomda 1,60, Bróza Ottó 2 —, Budapesti Hírlap 22,80, Budapesti lapvállalat 1,80, Buschmann Ferenc 14 —, Egyetemi-nyomda 8,60, Egyleti tisztviselők 17,20, Elek-nyomda

2 —, Az Élet-nyomda 22 —, Engel S. és Tsa 2 —, Európa 7 —, Fővárosi-nyomda 3 —, Franklin 81,60, Franklin-fiók 9,80, Fráter és Társa 4,20, Független Magyarország 7 —, Fischer és Mika 4 —, Galitzenstein-nyomda 11,40, Garai 3,60, Globus és Magyarország 12,20, Grafikai intézet 6 —, Grünhut és Steiner 2 —, Hamburger és Birkholz 11 —, Hazai hírlapkiadó —, Hedvig Imre 2 —, Hedvig Sándor 3 —, Heller K. és Társa 2 —, Heisler és Kózl 1 —, Hornyánszky 24,20, Hungária 7 —, Jókai-nyomda 2 —, Kánitz-nyomda —, 80, Károlyi György 7,20, Kereskedelmi 3 —, Kellner A. 1,80, Kellner E. 11,80, Kertész-nyomda 2 —, Korvin Testvérek 15,20, Központi 2 —, Községi-nyomda 5 —, Kurcz és Fejér 3 —, Krausz és Társa —, 80, Kápolnai 1,80, Légrády 27,40, Löbl D. és Fia 11,20, Löbl Mór-nyomda 3,60, Magyar fénynyomda 2,20, Magyar könyvnyomda részvénytársaság 10,20, Markovits és Garai 2 —, Márkus Samu 5 —, May-nyomda 3,20, Minerva 3,80, Mezei 4,20, Muskát Miksa 4 —, Neuwald 7 —, Nyugat —, 60, Otthon-nyomda 3 —, Palatinus 2 —, Pallas 49 —, Pannonia 2 —, Pápai Ernő 11,40,

maz. Ezenkívül 12 deszka áll rendelkezésre a „Simple” formái számára. Van azután a hajónyomdának egy 54 rekeszből álló ürpótló-szekerénye 4–60 cicerós stégekkel, egy kilövőtábla a „Minerve” formái számára a hozzá szükséges 14 deszkával és még egy négyszögletes tábla. A 0 30×0 80 méter nagyságú hajtogatóasztal alja egyúttal papírraktárul is szolgál. A nyomda négy méter hosszú álvánnyal rendelkezik az utközben készülő újságok számára, mely a kilövőtábla és a hajtogatóasztal felett van elhelyezve. A felszerelések között találunk két polcot

a hajón készült nyomtatványoknak néhány példánya számára; szekrényt a festékek és henger-öntőminták számára; három tartót a hengerek és szedővasak számára; két nagyobb szedőhajót; egy Boehmerféle fűzőgépet; egy ólomvágógépet. A deszkákon talál elhelyezést a nagy és kis gépháromvasramája, melyekbe a *Journal de l'Atlantique* formáit zárják. Franciaországban ugyanis divatos az a szokás, hogy nem a gépmeister, hanem a szedő zárja és osztja be a formát. Van még a nyomdában hat ráma az elsőosztályú (vörös és fekete) és másodosztályú menük számára, egy ráma a hangversenyműsoroknak, kettő a „carte de point” (kimutatás az utazás alatt befutott mérföldekről) részére, ugyanintén több más ráma az utazók listája és egyéb hajóbeli munkák számára.

A nyomdát telefon köti össze a hajó különböző részeivel és két villamoslámpa biztosítja a világosságot. A „France” nyomdája mindenestre egyike a legjobban berendezett hajónyomdának, melyek ezidőszert Franciaországban találhatóak. A „France” első nyomdája volt az, aki egyúttal a nyomdát is

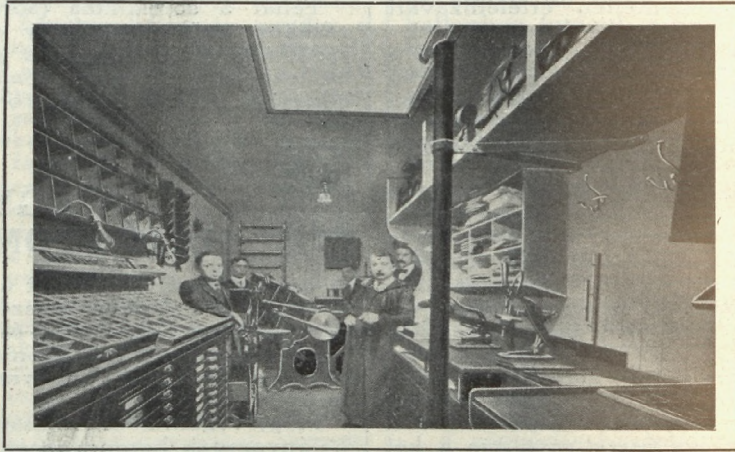
berendezte. Ugyancsak az ő beosztása alapján rendezték be hét esztendővel ezelőtt a „Provence” nevű hajó nyomdáját is, ahol az első *Journal de l'Atlantique* látott napvilágot 1906 április havában.

A munka beosztása a tengeren a következő: A francia és angol nyelven irt kézirat körülbelül reggel 6 és 7 óra közt érkezik. Tartalmaz újságcikkeket, az „Associated Press” Marconi-táviratait, a tőzsde kurzusait és így tovább. Ezek körülbelül 1000–1500 szót tartalmaznak. A további kéziratok beszámolnak azokról a hajókról, melyekkel a gőzös érintkezésbe

jött vagy jön, továbbá a sportról és minden egyébéről, ami a hajó utasait érdekelheti. A lap szedése, korrigálása, kilövése, kétrendbeli nyomása, 600–700 példány kétszeri hajtogatása és az első- és másodosztályú déli menük elkészítése délelőtt történik. Délután készül a harmadik oldal, mely a déli napmérést, vagyis a szélességi és hosszúsági fokok meghatározását közli, továbbá a hajó járását, a szeleket és időjárását, a barométer és fok-

mérő jelzéseit az utolsó 24 óra alatt. Tartalmazza azonkívül az elsőosztály számára a vacsora menüjét, a koncertek, mozik és a bábszínház programját. Délután három órakor aztán az utasok már olvashatják is a lapot.

Az osztás, a másnapra való előkészületek, a hangverseny külön programja, valamint az első- és másodosztályú menük előállítását legfoglalja a délután többi idejét. A nyomdában alkalmazott négy munkásnak tehát nincs sok vesztegetnie való ideje, ha napi munkájukkal el akarnak készülni. Majdnem mindennapra esik egy-egy különleges munka: hol valami rendkívüli hangversenyműsort, hol meg

Pátia-nyomda 18'40, Pester Lloyd 9'—, Pesti könyvnyomda részv.-társaság 34'80, Pesti Napló és Világ 10'—, Phöbus-nyomda 1'60, Poporul Român 4'40, Posner K. L. és fia 18'20, Radó Izor 5'20, Rigler J. Ede 9'40, Roth József 3'—, Rovó Aladár 3'—, Róza K. és neje 3'—, Rusznák és Türk 2'—, Stephaneum 30'20, Székesfővárosi háziny. 42'—, Schmidl Sándor 3'—, Schmidl és Manheim 2'40, Springer 2'—, Stúdió-nyomda 6'—, Thália 17'—, Tolnai 24'—, Unio-nyomda 2'40, Uránia-nyomda 7'20, Várnai-nyomda 6'—, Verseny-nyomda 1'20, Világosság 56'20, Weisz Adolf 2'—, Weisz Márton 2'40, Wodianer Fülöp és Fiai 32'40 K. — Vidékről: Szombathely 15'40, Sopron 13'—, Kaposvár 7'20, Pozsony 4'—, Zilah 16'60, Marosvásárhely 3'60, Nyiregyháza 10'—, Szolnok 4'80, Erzsébetfalva 4'—, Nyitra 11'20, Székesfehérvár 9'80, Türoszentmárton 9'60, Szeged 27'—, Temesvár 27'—, Pécs 15'60, Békéscsaba 4'40, Gyöngyös 7'—, Eger 4'—, Ungváry 5'—, Lipótszentmiklós 13'—, Kecskemét 7'80, Déa 4'80, Lugos 9'—, Veszprém 8'40, Arad 42'60, Nagybécskerek 8'—, Nagy-

várud 30'—, Kassa 12'—, Győr 17'80, Mezötur 2'80, Keszthely 5'—, Rózsahegy 1'80, Szekszárd 11'—, Miskolc (mult évi) 31'40 K. Összesen 404'60 K. — Egyesektől befolyt: 49'60 K. Főösszeg 1441'— K. — Kiadás: Nyomdászamlára 1500'— K. Műmellékletekre és kliákre 607'06 K. Sorhonoráriumra 248'80 K. Szekesztő fizetése és portója 159'38 K. Szaklanfolyamra 158'30 K. Abbaziai küldetés vonatkoztása 53'20 K. Nyomtatványokra 47'76 K. Szaklapokra 77'26 K. Februári Grafikai Szemle expedialása 49'11 K. Adminisztráció és portó helyben és vidéken 14'78 K. Összesen 2915'65 K. — Késpézn az hó végén 592'48 K. Tiz darab hitelazövetkezeti részj. (à 10 K) 100'— K. Gutenberg-szoboralap 1239'47 K. Ács M. alap 500'— K. Összesen 5347'60 K.

Tagági forgalom 1913 március hóban.
Beléptek a Körbe: Hadszaity Vladimir (Apostol), Bakos Gyula (Heller K.), Kállay Géza (Goldberger), Löblowitz Andor (Löblowitz), Keller Géza (Egyetemi), Horváth Károly, Krausz Lipót, Krecska Ferenc (Franklin), Friedmann Lipót (Hazai hírlapok.), Novák András (Hamburger és Birkholz), Pick

Samu (Légrády), Benedek Sándor, Égető Vilmos (Magyar könyvnyomda), Frenkel Dávid (Pollák), Márk Pavel (Poporul R.), Csirbusz Bertalan (Schmidl S.), Stern Adolf (Thália), Lukács Ármin, Reich Lipót (Világosság), Podmaniczky Antal (Wodianer), Kovács Kálmán (Kassa), Klement Károly, Lipnik Sándor (Liptószentmiklós), Wartner József (Lugos), Bágyi János, Ott Lajos (Veszprém). Hátralék miatt törendő 12 tag, ismeretlen tartózkodású 21 tag. A hó végén 10 tiszteletbeli, 1653 reudas, összesen 1663 tag.

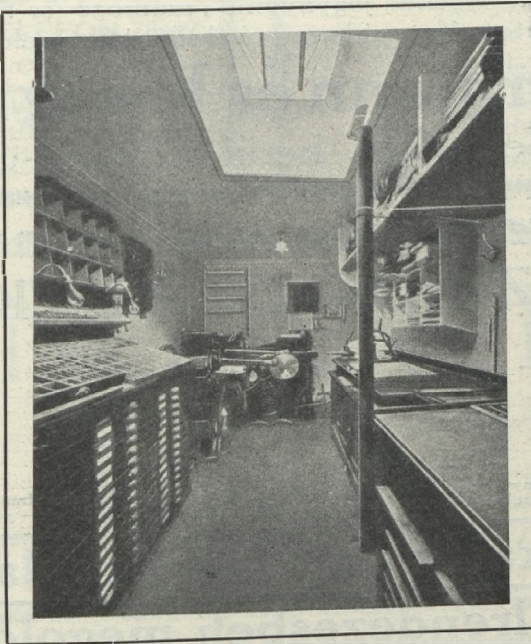
Leipzig. 1913 május hó 17-ig befolyt: Geistlinger Ferenc 48'—, Drab Sándor 50'—, Szilágyi József 27'—, Tálasi Miklós 27'—, Marmorstein Izidor 63'—, Biró Miklós 54'—, Tóth Gusztáv 20'—, Herzog Salamon 40'50, Mészáros Gyula 26'—, Kún Kornél 37'—, Szende Lajos 20'—, Fürst Vilmos 24'—, Wanko Vilmos 75'—, Orbán Ferenc 27'—, Szedner József 27'—, Ujváry János 27'—, Stefáni József 38'—, Mittelmann Izidor 54'—, Balogh József 27'—, Rozsondai Béla 43'50, Varga Imre 18'—, Feleky Géza 27'—, Schöck Károly 48'—, Androviczky Imre 22'—, Tóth

gondosan tervezett és szedelt menüt rendelnek. Az utasok névsorának mutalása már különóra-számba megy. Megjegyzendő, hogy a hajó állandóan ide-oda inog kissé, a munkásoknak tehát meglehetősen elővigyázatosoknak kell lenniök, nehogy összedobjanak. Ha a hajó kikötőben tartózkodik, az ügynökség irodája ott is mindig ellátja munkával.

Ma már egyetlen hosszujáratu tengeri személyszállító hajó sincsen, amelynek ne lenne nyomdája. El kell azonban ismernünk, hogy a Marconi dróttalan távirója nélkül a hajónyomdának egyáltalán semmi létjogosultsága sem volna.

SZILÁGYI JÓZSEF.

A cimbetűfajok elhelyezése
Nagy vita folyik még mindig a cimbetűfajok mikénti elhelyezéséről: fiókos szekrényekbe osszák-e, avagy ládába dugdossák-e? Leginkább a betümenyisegtől teszük függővé az elhelyezést. Kis minimumok már a helytakarítás elvéből kifolyólag is bedugós ládába rakandók, nagyobb mennyiségű cimbetűfajok, amilyenek minden nagyszabásu hirdetésszedéshez szükségelt betükkal rendelkező üzletben vannak — már csak azért is, mert gyorsan kell velük dolgozni —, fiókos szekrényekbe osztandók. A bedugós láda nemcsak a szedést lassítja, hanem még inkább az osztást. A bedugós ládáknak — így mondják némely szak-társak — az az előnyük, hogy a betük kevésbé sérülnek, mint a fiókos szekrényben, különösen az osztás alkalmával, amikor némely szedők nem ejtik le egyszerűen a betüt a fiókba, hanem teljes erővel bedobják. Az ilyenmü osztásnak káros következményeit nem lehet tagadni. Viszont a bedugós szekrényekben való gondatlan munkálkodás mellett a

betük még inkább megsérülnek, mint a fiókos szekrényekben. Mert hiszen mindennapos dolog, hogy a bedugós ládáknak árral vagy csipeszszel való dolgozaskor a lécek között a betüt éppen azon a helyén érintik, azaz tologatják a gondatlan szedők, ahol annak nem volna szabad megtörténi, tudniillik a betü képén. Azonkívül a bedugós szekrényekből nem igen szednek ujjal, hanem csipeszszel; ha a betü kissé erősen áll a lécek között, a csipesz többször lecsuszik, persze ritkán anélkül, hogy a betü képét meg ne karcolná és ne szaporítaná a „ceig”-ot. Altalában itt az ideje, hogy a csipeszt száműzzük a szedőteremből, mert — különösen korrigálás alkalmával, amikor a szedés még erősebben van bezárva, mint a bedugós szekrényben levő betük — egyetlen kezek sok kárt tudnak vele tenni. Ha még számbavesszük azt a körülményt, hogy a bedugós ládába való osztaskor igen ritkán csinálnak helyet az osztandó betüknek az ujjal, avagy egy ártatlan fadarabkával, hanem az elhelyezendő betüvel tolják félre a ládában levőket, néhányszor végigsuhintván a képükön, egészen határozottan mondható, hogy a fiókos szekrényekben való dolgozás nem jár nagyobb sérüléssel,

mint a bedugós ládáknak. Sőt még az igen kényes irott betük is éppen olyan jó helyen vannak a fiókos szekrényben, mint a bedugós ládáknak, ha ugyan nem jobb helyen. A bedugós ládába való elhelyezést kivételként kellene alkalmazni, nem pedig szabályként. Igaz ugyan, hogy a fiókos szekrények drágábbak és több helyet foglalnak el, de ez ugyan-csak megtérül a szedéskor és osztáskor előálló időmegtakarítás által.

H. R.

Sándor 27'—, Szelezky Vilmos 54'—, Rames Jaroszlav 54'—, Fucker József 52'—, Richter Márton 52'—, Hörbe Konrad 36'—, Gondos Ignác 98'34, Riczkó Sándor 44'—, Schmuckler Lipót 27'—, Deák József 52'—, Bálint Odón 25'—, Tolnai Lajos 23'—, Zaitvay Lajos 13'50 korona, összesen 1427'84 korona, mely az Általános Fogyasztási Szövetkezetről van gyümölcsözölő elhelyezve.

MELLÉKLETEK

Mellékleteinkről. Lapunk két legutóbbi számának mellékleteiről a szakbizottság a következő birálatot adta: A márciusi szám boritéka (szedte Kún Kornél, nyomta Gáy Géza, a Világosság-nyomdában) egyszerű eszközzel előállított jó munka, melynek hibája, hogy (a gépmeister vagy könyvkötő) tévedése folytán helytelenül van beállítva. Az egész szedéskép valamivel oldalt és feljebb kívánkozik, miáltal jó hatása fokozódna. Bizonyítéka ez is annak, hogy sokszor jól elgondolt dolgot aprólékosnak látszó körülmények elronthatnak. A fősr

nagyobb lehetne, ami azonban technikai okok miatt volt lehetetlen. — *Meghívó.* Szedte Stefáni József. Nyomták a Korvin Testvérek nyomdájában. Tisztán nyomtatott, jól szedett munka. A meghívó első oldala ugyan kissé széttagoltnak látszik, annál sikerültebb azonban a belső műsor, melynél különösen a megszokottól, a köznapitól eltérő elrendezés érdemel dicséretet. A legegyszerűbb nyomtatványból is készíthetünk tehát valami jót, ha kissé gondolkozunk és mellőzzük a sablont. — Az ugyan-ezen füzetben levő dalosszövetségi meghívóról (szedte Kún Kornél, nyomta Pelach Kornél a Világosság-nyomdában) az előbbi meghívóra vonatkozókat mondhatjuk. Egyébként is jól szedett és tisztán nyomtatott munka. — Az e füzetben levő budapesti tanfolyam s az áprilisi levő, a kolozsvári, Lengyel Sándor szaktársunk által vezetett tanfolyamon tervezett vázlatok alapján előállított mellékletekről a szakbizottság ez-uttal sem mondott részletes birálatot, annál is inkább, minthogy e munkák kiállításra kerülnek s a kiállítás után az anyagot a részletekre is kiterjedően kívánjuk ismertetni. A budapesti munkákról a szakbizott-

ság már elmondotta általánosságban tartott véleményét, a kolozsváriakról pedig csak szintén a legnagyobb elismeréssel szólhatunk. Minden tekintetben jól elgondolt, modern munkák. Kár, hogy II., IV., VI. és VIII. számú mellékletek nyomtatása és színezése egyaránt nagyon gyenge. — Az áprilisi boriték (tervezte Lammer Árpád, nyomták a Világosság-nyomdában), tetszetős, jó munka. A folthatása frappáns, csak kár, hogy ennek elérhetése végett a szöveg egy szóval meg van toldva, ami — mint sokszor hangoztattuk — meg nem engedhető semmilyen folthatás kedvéért. Vita tárgyát képezte a boriték kerete. Többek szerint a vörös vonalba nyomtatott fekete pontok nyugtalanítják a hatást s bizonyára jobb lett volna ez, ha két fel-petites vagy nonpareille vonalat nyomtak volna egymás mellé, az egyiket vörösen, a másikat feketén.

A Magyarországi könyvnyomdászok és rokonszakmabeliek szakköre kiadása. Felelős szerkesztő: Wanko Vilmos. Főmunkatárs: Gondos Ignác. — Világosság könyvnyomdárt. Budapest, VIII. ker., Conti-utca 4. sz.

Ne vásároljon semmiféle

Ha bármilyen
gépjavitásra
van szüksége
szólítsa fel a
József 11-91
telefonszámot

perforológépet, perforálóléniát, számláló és számozógépet lábhajtásra, kézi számozókészüléket, jegynyomó-, számozó- és füzőgépet, sodronyt, vágógépet, karton- és papirlemezvágóollót stb., mielőtt árajánlatot nem kérne a

Herrmann és Karig gépgyártól

Budapest, VIII. kerület, Mária-utca 24–26. szám

A MESTERSZEDŐK SZIVES FIGYELMÉBE!

A Magyarországi Könyvnyomdászok és Rokonszakmabeliek Szakköre válaasztmányának megbízásából — hogy a szaktársakat fokozottabb szakmabeli tevékenységre buzdítsuk — pályázatot hirdetünk

a Grafikai Szemle szövegoldalainak szedésselrendezésbeli megoldására,

amely pályázaton a Szakkör minden tagja résztvehet. — A pályázati feltételek a következők:
I. *A papírra vonatkozólag:* Pályázóknak figyelemmel kell lenniük arra, hogy a papír a rendszeres 9-es (63×96 cm) alaknál nagyobb a 8-as (60×94 cm) alaknál kisebb nem lehet; legcélszerűbb a lap mai nagyságát: 235×315 cm-t megtartani. A papírmínőacg ugyanaz legyen, mint a jelenlegi. —
II. *A szedésselrendezésre vonatkozólag:* Megtervezendő az első oldal (a lapfejjel), egy páros és egy páratlan rendszerű szövegoldal és egy hirdetésoldal. Kívánatos, hogy a pályázók a következő különleges kikötéseket illetve óhajtatásokat figyelemre méltassák: a) Szövegbetűnek a Bernhard-antikva veendő alapul a nagyon természetes, hogy a lap hirdetései is e betűfajból tervezendők; a hosszabb közlemények, cikkek borgiszából, a rövid közlemények petítből legyenek szedve. — b) A szöveg elrendezése, díszítés tekintetében pályázóknak teljes szabadságot adunk, de mindamellett hangulyozni kívánjuk, hogy az új megoldások ujjazódnak, egységesnek a technikaig könnyen keresztülvihetőnek kell lennie. Azok a pályamunkák, melyek a hirdetések és hirdetésoldalak ujjazó megoldására is kiterjeszkednek és amelyek tisztán betűöntődei anyag felhasználásával tervezettek: az elbírálásnál előnyben részesülnek. — c) A minta szövegoldalak azoni okvetlenül szedendők (Bernhard-antikvából vagy hasonló, foltnban ugyanolyan erősségű betűfajból); a díszítés azonban rajzral is pótolható s ez esetben ajánlatos ehhez sötétszürke fekete akvarell festéket használni, mivel a tussal kidolgozott rajzok — tapasztalat szerint — foltnban sokkal erősebbek s így a nyomtatott szöveg följjéből élesen és bántóan kiválnak. d) Kívánatos, hogy a pályázók kimerítő írásbeli magyarázatot adjanak a szövegelrendezéssel kapcsolatos kérdésekre, mint például, miként helyezendők el a kliéek, szedéspéldák, táblázatok stb., hogyan szedendők az egy és többsoros címek, az aláírások; a tördelésnél figyelembe veendő aprólékosnak látszó, de végeredményben fontos technikai fogásokra vonatkozólag. E felvilágosításokat a pályázók esetleg személyesen is megadhatják a bíráló bizottságnak. III. *Egyéb tudnivalók:* a) Miután a pályázóknak jogukban áll a szerkesztőcégtől a fentieknél részletesebb utmutatást kérni; a pályázat nyílt, tehát sem jellege, sem jellegés levél nem szükséges, elegendő a pályamunkákat aláírni. Felvilágosítással szívesen szolgál Gondos Ignác szaktársa (Budapest, VI. Bajnok-utca 14. l. em.) b) A pályamunkákat 1913. évi szeptember hó 30-ig kell beküldeni a szerkesztőséghez (Budapest, VIII. Conti-utca 4); a borítékon felülendő jelzendő, hogy pályamunkát tartalmaz, miután a pályamunkák a bíráló bizottságnak felbontatlanul adandók át. c) Pályadíjak: az első díj 100 korona, a második díj 50 korona. A bíráló bizottságnak azonban jogában áll szükség esetén (egyenlő értékű munkák esetén) a két díjat egyesíteni s két, de legfeljebb három egyenlő díjra osztani. d) A pályamunkákat kivülállókkal kiegészített szakbizottság bírálja el, a bírálati jelentését a pályázaton résztvevő jobb munkák reprodukcióival egyetemben a Grafikai Szemle 1914. évi január havi számában hozza nyilvánosságra

A „GRAFIKAI SZEMLE“ SZERKESZTŐSÉGE

FISCHER ÉS MIKA BETÜÖNTŐDE R.-T. BUDAPEST

VI, RÉVAY-UTCA 6. SZ. TELEFON 28-62

Elvállal egész nyomdai berendezéseket. Célszerű és divatos könyv- és címbetűkből nagy választékot tart. Készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat a legjobb minőségben. Ajánlja szab. nyomdai vonalzó berendezését táblázatazedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 K

Szükségünk van
a Grafikai Szemle
1913. évi január havi számának

néhány példányára. Ez uton kérjük a tisztelt házi és vidéki helyi pénztárosokat, hogy az esetleg fennmaradt példányokat azonnal küldjék be.

Tiszta és teljes példányokat
60 fillérért visszaveszünk.

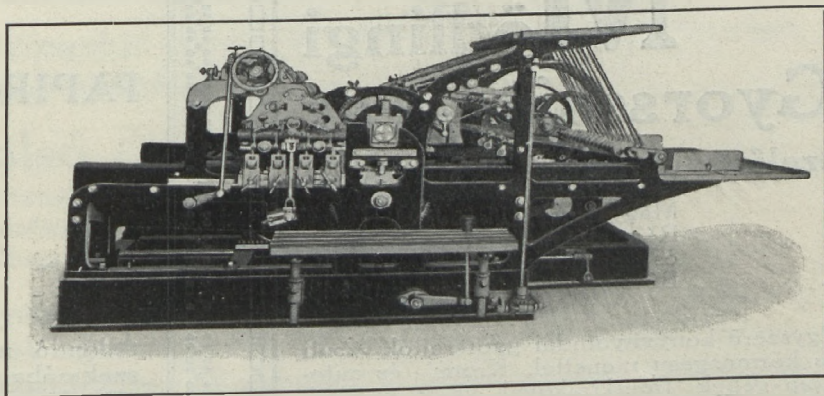
LESSING-ANTIQUA

MINT KÖNYV- ÉS CÍMIRÁS ELSŐRANGU!

WILHELM WOELLMER'S
BETÜÖNTŐDÉJE ÉS RÉZLENIAGYÁRA / BERLIN SW 48

WÖRNER J. ÉS TÁRSA GÉPGYÁRA / BUDAPESTEN

Könyvnyomdai gyorsajtók vasuti rendszerű menettel. Könyvnyomó gyorsajtók két- és négy-pályás görgő-járattal. Kromótipiai gyorsajtók rövidített ivkivezetőkkel és gyűrűs kirakódob segítségével. Kétfordulatu gyorsajtók előlkirakóval. Könyvnyomdai gyorsajtók görgő-pályával. Könyvnyomdai kézisajtók és könyvkötészeti gépek

Körforgó nyomógépek ujság- és illusztrációnyomásra, meghatározott és változtatható ivnagyságok számára készülnek.

CS. ÉS KIR. UDVARI BETÜÖNTÖDE,
RÉZLÉNIAGYÁR ÉS VÉSŐINTÉZET

BRENDLER KÁROLY ÉS FIAI

WIEN, VI. BEZ., MILLERGASSE 23.

Szállít teljes nyomda- és tömöntöde-berendezéseket a legmodernebb anyaggal a legolcsóbb és legkényelmesebb fizetési feltételek mellett

Magyarország és az összes Balkán államok
vezérképviselője:

Tanzer Miksa grafikai szaküzlet, Budapest,
VII, Akácfa-utca 50. sz. Telefon 13—70
Költségelőirányzatokat és mintalapokat kész-
séggel díjmentesen rendelkezésre bocsájtnak

GRAFIKAI SZAKÜZLET KAUFMANN GYULA

BUDAPEST, VII
KERTÉSZ-UTCA 48.SZ.
TELEFON-SZÁM 75-48

KARL KRAUSE
gépgyár, Leipzig
POPPELBAUM
cs. és kir. udv. betüöntöde
R. GERHOLD
rézmetsző műintézetének
KIZÁRÓLAGOS KÉP-
VISELETE

KÖLTSÉGVETÉSSSEL, ÁRAJÁNLA-
TOKKAL DIJTALANUL SZOLGÁL

LEGRÉGIBB GYORSSAJTÓGYÁR AZ
EGÉSZ BIRODALOMBAN. ALAPITVA
1848. GYÁR: MÖDLING. WIENI FIÓK-
TELEP: III, WEISSGÄRBERSTR. 22—24.

Mödlingi Gyorssajtógyár

ezelőtt: Kaiser L. Fiai R.-T.

Magyarországi képviselő:
Róna József mérnök, szerelő-
és gépműhelye, Budapest, III.,
Bécsi-ut 42. Telefon-szám 54-48.

Egyszerű könyvnyomdai gyorsajtók vasuti
és körmozgású menettel. Kromó- és auto-
tipia-gépek frontkirakóval vagy anélkül.
Rapid-gyorsajtók görgőjáratlaltal. „Doppel-
rapid” Miehle-rendszerű kétfordulatu gyors-
ajtók. Különleges körforgógépek gyártása.
Tökéletes kivitel, gyors és igen könnyű járás.
Különféle új és javított gépek nagy raktára.

WALDMANN FERENC

BUDAPEST, V,
FALK MIKSA-U.13

PAPIRGYÁRI RAKTÁR

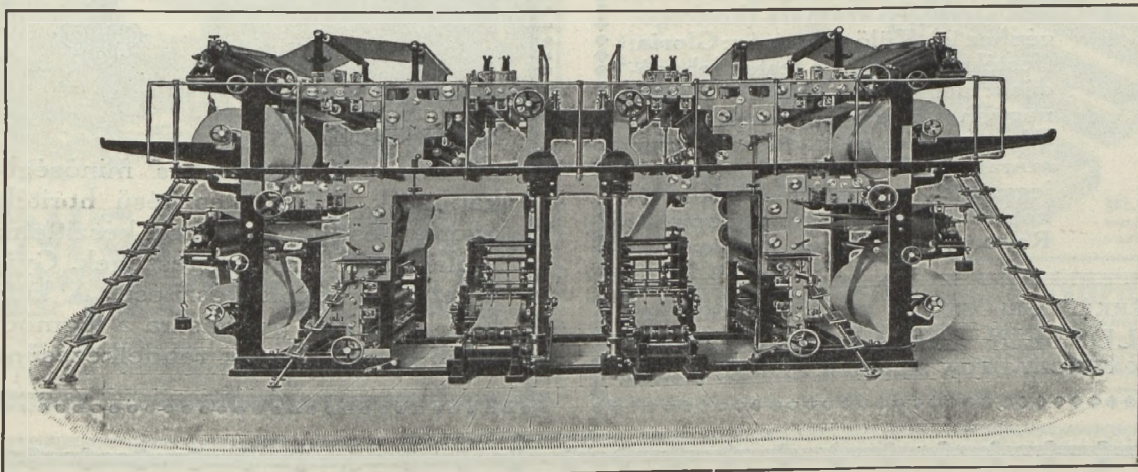
CÉGJEGYZŐK: ACZÉL
MÁRTON, BILD LIPÓT.
TELEFON INTERUR-
BAN 96—19 ÉS 142—51

Allandó nagy raktár a nyomdászati
szakmában előforduló papirban. Több
előkelő papirgyár lerakata. Különleges-
ségek: különféle boríték- és levélpapir,
kromó-, illusztrációs nyomó- és könyv-
papirokbán. Kivánatra papírmintákat
azonnal küldünk ingyen és bérmentve

VOGTLÄNDISCHE MASCHINENFABRIK A-G

PLAUEN I. V.

EURÓPA LEGNAGYOBB KÖRFORGÓGÉPGYÁRA

Legnagyobb munkaképességű 64 oldalas négytekerces, teljesen szalagnélküli körforgógép

64, 60, 56, 52, 48, 44, 40, 36, 32, 30, 28, 26, 24, 22, 20, 18, 16, 14, 12, 10, 8, 6, 4 és 2 oldalas hirlapok nyomtatására és hajtogatására.

Ezen körforgógép-típusból eddig 40 darab részint szállított, részint megrendelés folytán építés alatt áll.

Az utolsó öt év alatt 100 darab négy- és kéttekerces körforgógép, 64 illetve 32 oldalas lapok nyomtatására szállított, illetve megrendelés folytán épülőfélben van. Felülmulhatatlan teljesítőképesség!

Mindenféle körforgógépek gyártása ujság-, illusztráció-, mű-, jegy- és hasonló nyomtatványok nyomtatására. A legmodernebb öntödei berendezések. Komplet gyorsöntőgép Rotoplate. Hajlító- és adjusztálógépek

Számítások és árvetések készséggel adatnak. Képvisező Magyarország és Ausztria részére
PAUL KEIL, WIEN XVIII., WÄHRINGERSTRASSE 135

BERLINI KŐ- ÉS KÖNYV-
NYOMDAI FESTÉKGYÁR

HANS WUNDER

G. m. b. H. Könyv- és könyomdai, fekete és színes festékek. Legjobb minőségű **Germania**-hengeranyag bármely rendszerű gép számára (körforgógéphez is). Különlegesség: **Gloria**, (festékpótanyag), a festék lehuzódását meggátolja. Fénykék **Perga**, nagyon elterjedt s szívesen veszik. **Wunder**-fekete, fénylik és gyorsan szárad, ezért igen ajánlatos árjegyzékek nyomásához. Könyvkötőfestékek. Átnyomó-papírok: **Rekord**, berlini és transparent

VEZÉRKÉPVISELŐSÉG ÉS EGYEDÜLI RAKTÁR:
GOLDSTEIN ADOLF, BUDAPEST
VII, KAZINCZY-UTCA 32. SZÁM. TELEFON 23-41

RIGLER JÓZSEF EDE

PAPIRNEMÜGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST

Borítékok

minden nagyságban és minőségben kaphatók. Külön készítésű borítékok gyorsan és jutányos áron készíttetnek. Ablakboríték-különlegességek. Gyászkeretű borítékok készítése. A különféle borítékok gyártására a legmodernebb gépek állanak rendelkezésünkre

HERBST S. FOTOKEMIGRAFIAI MŰINTÉZET

Budapest, VIII, Bezerédi-u. 19 (saját ház)

TELEFON:
JÓZSEF 4-24. SZ.

A legtökéletesebb és legjobb gépekkel felszerelt műintézet elfogad minden a reprodukáló szakba vágó munkák kifogástalan kivitelét. Különösen ajánlja rézbe marattott címke-készítményeit mindennemű ipari célokra.

Különféle klisék
ipari célokra
raktáron

TELEFON:
JÓZSEF 4-24. SZ.

*A vésnök is komoly legény,
Javitgat a kép tetején.
Valósággal nagy szerencse:
Kéznel van a lupalencse.
Igy igazgatnak a képen,
Herbst S. klisé-műhelyében.*

Figyelmeztetjük
ciklus-
hirdetésünkre

MŰVÉSZI KIVITELŰ

RAJZOK ÉS

KLISEK

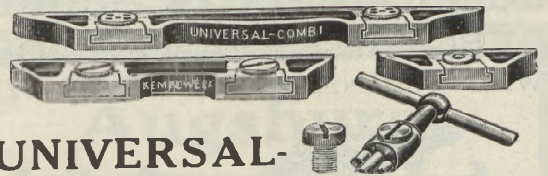
KÖNIG és BAYER-nél

BUDAPEST, VII. KAZINCZY-U. 32.
4-83: TELEFON: 4-83.

MINTÁK, AJÁNLATOK ÉS VÁZLATOK DIJ-
MENTESEK. FELVÉTEL HÁZON KIVÜL IS

Szolid, tartós
és megbízható

ZÁRÓKÉSZÜLEK!

„UNIVERSAL-COMBI“

a legelterjedtebb és legkedveltebb biztonsági zárókészülék öt lyukkal, négyszögű, hasítékos vagy fogkoszorus.

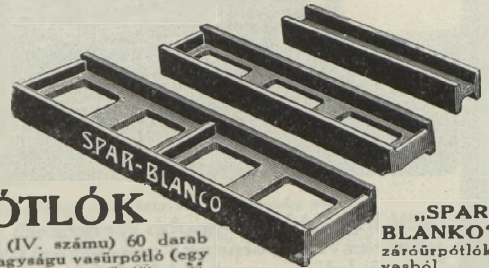
Egyszerű:	Kettős:
5 cm. M. 2.40	20 cm. M. 4.—
10 cm. M. 2.50	23 cm. M. 4.—
12 cm. M. 2.60	25 cm. M. 4.—
13 cm. M. 2.70	30 cm. M. 4.20
15 cm. M. 2.80	35 cm. M. 4.30
18 cm. M. 2.90	40 cm. M. 4.40

26294

Olcsó,
könnyű és
rendkívül
tartós

VAS- ÜRPOTLÓK

Egy készlet (IV. számú) 60 darab különböző nagyságú vasürpótló (egy négyzetméterre elegendő) 20.— Ft.

„SPAR-BLANCO“
záróürpótlók
vasból.

Kempewerk-gépgyár, Nürnberg

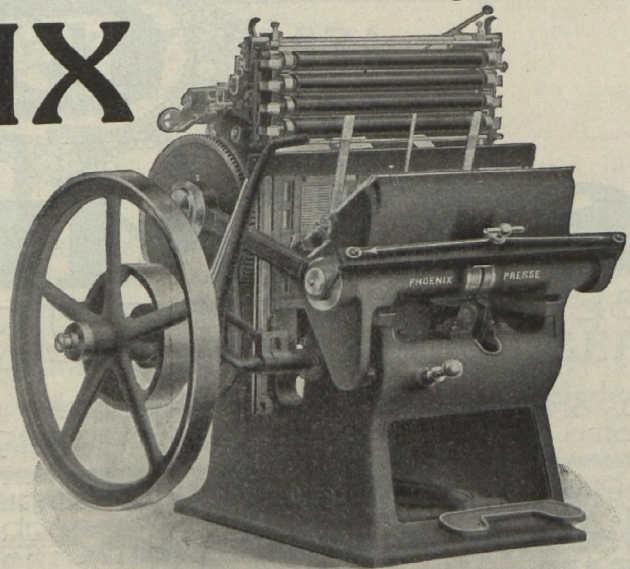
Különlegességei: tömöntődei, chemigrafiai és galvanoplasztikai gépek és a nyomtatóiparban használatos mindennemű vasanyagok. Magyarországi képviselő: GOLDSTEIN ADOLF grafikai szaküzlet. Budapest, VII., kerület, Kazinczy-utca 32. szám. Telefon 23-41.

TÉGELYNYOMÓ SAJTÓ PHÖNIX

egyszerű és legfinomabb
kivitelű nyomtatványok,
autotypiák, valamint
háromszinnyomások
préselések és
metszések részére

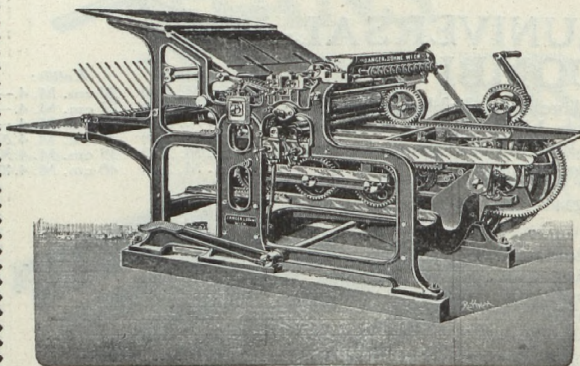
J.G.SCHELTER és GIESECKE Gépgyár · Leipzig

Vezérképviselő, Magyar-
és Lengyelország részére
Pollák Mór, Budapest V
Géza utca 3 I/1

Értékes szabadalmak

Josef Anger & Söhne
GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE
WIEN-HERNALS, HAUPTSTR. 122

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyvnyomdák, papírgyárak, könyvkötők, üzleti könyveket készítő gyárak, dobozgyártók részére legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel. Magyarországi képviselő

Silberer Adolf, grafikai szaküzlet Budapest, VII, Akácfa-utca 45. Telefon 152-11

CINKOGRAFIAI
MŰINTÉZET
KOBLINGER
GYULA

BUDAPEST, VII. KER.,
CSENGERY-UTCA 22.
TELEFON-SZÁM 14-61

KÉSZIT MINDENMŰ KLISÉKET MŰVEKHEZ, FOLYÓIRATOKHOZ, VALAMINT ÁRJEGYZÉKEKHEZ, HIRDETÉSEKHEZ. ÉPÍTÉSZETI STB. TERVEKET FOTOLITOGRAFIAILAG SOKSZOROSÍT

STEMPEL D

BETŰÖNTÖDE - R. T. - FRANKFURT AM MAIN
RÉZLÉNIAGYÁR

Gyártja a Mergenthaler szedőgépbefűt kézi szedésre való használatra. Galvanoplasztika. Vésnöki intézet. - Kiválóan szép és praktikus újdonságok a modern nyomdai munkák kivételéhez, úgymint, könyv-, akcidens-, körlevél- és írófűtőből, inícialek, körzetek, vigneták stb. Kivétel minden országba. Ékezetek minden nyelvhez. Mintákkal készséggel szolgál a magyarországi vezérképviselő

Silberer Adolf, grafikai szaküzlet
BUDAPEST, VII, AKÁCFA-UTCA 45
TELEFON 152-11

**MASCHINENFABRIK
AUGSBURG-NÜRNBERG**

Augsburgi körforgógépek és gyorsajtók.

Kitünő előnyük legegyszerűbb alkatás,
legnagyobb gyorsaság és kiváló biz-
tonság. — Eddig szállított mennyiség
10300 db körforgógép és gyorsajtó.

Képviselő Ausztria-Magyarország részére

Josef POLACSEK, Wien,
IV. kerület, Belvederegasse 3. sz.

BHD

WOLFFER

ODOR

BUDAPEST·VII·KER

HUNYADY·UTCA·32

KLISZÓGYÁR

TELEFON·JÓZSEF

552·ALAPITVA·1863

Mergenthaler Setzmaschinen-Fabrik G. m. b. H. Berlin, N. 4.

MINDEN TUDAKOZÓDÁSRA

az a felelet és a szakemberek bizonyítják, hogy a

LINOTYPE

szedőgépek a legelőnyösebbek és teljesítő képességük minden szedésnél a leg-
gazdaságosabb. A 8-féle típus nagy választéka és a folytonos ujtások, javítások
minden üzemhez alkalmassá teszik a Linotype-szedőgépet. — Mivel pedig a

MERGENTHALER-FÉLE KOMPLETT-BETÜÖNTŐGÉP

a Linotype matricáival teljesen azonos kéziszedéshez való betűket önt, minden
jó szakférfiu csak Linotype-szedőgépet rendel.

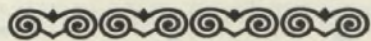
Vezérképviselő: Ausztria-Magyarország és az összes Balkán államok részére:

Gutenberg-Haus Gebr. Geel, grafikai szaküzlet

Wien VII, Lerchenfelderstrasse 37 **MAGYARORSZÁGON KÉPVISELI: KRAMMER**

Távirati cím: Geel Wien **Fiókok: Budapest, Prága** **LIPÓT, BUDAPEST, VI, BAJNOK-UTCA 26. SZÁM**

HENGERÖNTŐ-MŰHELY LAPOS ÉS KÖR-
FORGÓ-GÉPEKHEZ. OLCSÓBB ÉS JOBB
AZ OTTHONI ÖNTÉSÉNél

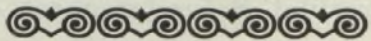
Első magyar könyv-
és nyomdai festék-
és hengeranyag-gyár

Berger és Wirth

Budapest, IX. ker., Márton-utca 19

Telefon: József 6-35

Újság-, diszmű-, illusztráció-,
mű- és mindenfajta színes
festékek, kencék, bronzok a
grafikai iparágak számára.
"Bianka", "Patent" és "Vik-
toria" hengeranyagok koc-
kázott és sima táblákban.

TÖRZSGYÁR: LIPCSE. FIÓKGYÁRAK:
BARMEN, BERLIN, SZENTPÉTERVÁR,
FLORENZ, PÁRIS, LONDON, NEWYORK

HERMANECI
PAPIRGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST VI, GYÁR-U. 38

GYÁRT: FINOM, FAMENTES
IRODAI ÉS MERITETT, RAJZ-
ÉS SZÍNES PAPIROKAT, STB.
ROTÁCIÓS PAPIR GYÁRTÁSA

SÁR, ZELINKA ÉS TÁRSA

Budapest, X. kerület,
Halom-utca 12. szám
Telefon József 1900

Vesz mindennemű papirhulladékot papirgyártási célra. Szállit
mosott és fertőtlenített géptisztító rongyot előnyös árban!

RÉZLÉNIAGYÁRTÁS, TÖMÖNTÖDE
ÉS NAGY MECHANIKAI MŰHELY

ELSŐ MAGYAR **B**ETÜÖNTÖDE

Dus raktárt tart magyar
és minden idegen éke-
zetű könyv- és cimbetük-
ből, valamint körzetek,
rézleniák és különféle
felszerelési anyagokból.

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST, VI. KERÜLET,
DESSEWFFY-UTCA 32.
TELEFON 23-70. SZ.

GALVANOPLASZTIKA, ÓLOMZÁR-
GYÁRTÁS ÉS BÉLYEGZŐMETSZÉS

Teljes könyvnyomdai
berendezések — gyors-
sajtókkal egyetemben —
a legjutányosabb felté-
telek mellett, rövid idő
alatt foganatosíthatnak.

EGYETEMES TABELLAALAPZAT, CZETTEL ÉS BENDTNER SZABADALMA

JULIUS KLINKHARDT BETÜÖNTŐDÉJE ÉS RÉZLÉNYIA-GYÁRA LEIPZIG

LIEBIGSTRASSE 4-8

Modern és izléses betűk, körzetek stb. elismert elsőrendű kemény anyagokból. Tömöntőde, galvanoplasztika, bélyegmetszés, rézleánygyár, vésnökintézet, szerszámgyár

Mintakönyveket szívesen küldenek a cég magyarországi képviselői

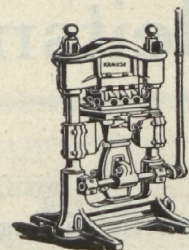
GROSZ ÉS KALLÓS

GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST, VIII, JÓZSEF-KÖRUT 9

TELEFON JÓZSEF 40-02

Nyomdaberendezések minden nagyságban a legrövidebb idő alatt eszközöltnak

KRAUSE

Könyök- emelyős sajtó

arany, vak- és színes, valamint domború nyomtatásra stb.

Rendkívül szilárd és tartós!

Karl Krause gépgyár Leipzig 13

Képviselet: KAUFMANN GYULA grafikai szaküzlete, Budapest, VII., Kertész-utca 48. szám. Telefon 75-48

AUTOTIPIA FOTOTIPIA

Készít horgany- és rézmarratású kliséket a legszebb kivitelben. Házonkívüli felvételeket, úgymint építmények, gépek, tájképek, festmények és iparművészeti tárgyakról a legjutányosabb árak mellett.

TELEFON 679

FOTOLITO- GRAFIA

TELEFON 679

Admiral! Utolsó újdonság!

A legsikerültebb betűöntődei termék! Előkelő metszése és formája miatt rendkívül fiatásos!

Wilhelm Woellmer's betűöntődéje
és rézleánygyára : Berlin SW 48

Gleitsmann

Brüsszeli világkiállítás
1910: Grand Prix.
Turini világkiállítás
1911: versenyen kívüli
jurytag.

E. T.

**könyv- és
könyomdai festégyárak
Budapest**

Különlegesség: gyorsan száradó fekete festékek. Könyvnyomáshoz: CITO. Könyomás-hoz PERFEKT. A festékek több minőségben és különféle árakban kaphatók. Színes festékek. Kencék. „Saxonia” hengeranyag.

Képviselei: Tanzer Miksa, grafikai szaküzlet
Budapest, VII, Akácfa-utca 50. Telefon 13-70

DR. WEINWURM-ANTAL

BUDAPEST, IV. KÁROLY-UTCA 3. 222

ALAPÍTÁTOTY
1864

TELEFON 52
1700

KÉSZIT
CINKOGRAFIAI
CHROMO-
AUTOTIPIAI
KLISÉKET

LEGGONDOSABB
KIVITELBEN

HÁZONKIVÜLI
FÉNYKÉP-
FŐLVÉTELEKET
OLAJPESTMÉNYEK
SPARHÓVÉSZETI
FÁBOVAK, ÉPÜLE-
TEK ÉS BELSŐ BE-
RENDEZÉSEKRŐL.

ELSŐ
MAGTAROR SZAGI
FÉNYKÉPÉSZETI
ÉS
CINKOGRAFIAI
SOKSZOROSÍTÓ-
MŰINTÉZETE

ТОВАРИЩЕСТВО
ХИМИКОВ

KÁROLY-UTÇA 3. szám BUDAPEST KÁROLY-KÖRUT SAROK

MODERN KÖNYVKÖTÉSZET ÉS ARANYOZÓ MŰINTÉZET

KLEIN FERENC ÉS TÁRSA

BUDAPEST, VI, DESSEWFY-UTCA 43. SZÁM. TELEFON 54-46

HORVÁT LAJOS

GRAFIKAI SZAKÜZLETE • BUDAPEST

VI. DÁVID UTCA 8 • TELEFON 123-09

VEZÉRKÉPVISELETEK: BETÜK: BAUERSCHÉ GIÉSSEREI • RÉZ-
LÉNIAK: ZIEROW & MEUSCH • NYOMDAGÉPEK: A. HOGENFORST
GYORSSAJTÓK: MASCHINENFABRIK JOHANNISBERG • ELVÁLLAL
TELJES NYOMDA BERENDEZÉSEKET • ÁLLANDÓ NAGY RAKTÁR
ÚJ ÉS HASZNÁLT GÉPEKBE, SZERELVÉNYEKBE, ANYAGBAN

Wottitz Vilmos fotocinkografiai műintézetének számlájára kiírt pályázatra beküldött legjobb munkák.

SZÁMLA
TELEFONSZÁM 697
BUDAPEST IV. KER.

WOTTITZ:VILMOS
FOTOCINKOGRAFIAI MŰINTÉZETÉBŐL
KOSSUTH LAJOS-UTCA I. FERENCIEK BAZÁRA

Fotocinko Budapesti Képzőművészeti Iskolának műve. Törvénykezési hely peres esetekben Budapesti Fővárméltóság Csehsz. Követelése az átvétel után vénekes figyelembe.

darab	leírás	ár	összesen

KLEUKENS I

Jelige: Kleukens I. Első díjjal jutalmazott munka. Tervezője Fekete Béla.

WOTTITZ-VILMOS
Fotocinkografiai műintézete
Budapest, IV. Kossuth Lajos-utca 1. szám
Ferenciek-bazára
Telefon: 679

Teljesen Budapesti Képzőművészeti Iskolának műve. Törvénykezési hely peres esetekben Budapesti Fővárméltóság Csehsz. Követelése az átvétel után vénekes figyelembe.

Számla
Budapest, 191.....

darab	leírás	ár	összesen

Bernhard

Jelige: Bernhard. Második díjjal jutalmazott munka. Tervezője ifj. Aigner Antal.

WOTTITZ-VILMOS
FOTOCINKOGRAFIAI MŰINTÉZETE
BUDAPEST, IV. KOSSUTH LAJOS-UTCA 1. SZÁM
FERENCIEK-BAZÁRA / TELEFON SZÁM: 679

SZÁMLA
BUDAPEST

darab	leírás	ár	összesen

Tarabos

Jelige: Tarabos.

WOTTITZ-VILMOS
FOTOCINKOGRAFIAI MŰINTÉZETE
BUDAPEST, IV. KOSSUTH LAJOS-UTCA 1. SZÁM
FERENCIEK-BAZÁRA / TELEFON SZÁM: 679

SZÁMLA
BUDAPEST

darab	leírás	ár	összesen

Venetia

Jelige: Venetia.

WOTTITZ VILMOS
FOTOCINKOGRAFIAI MŰINTÉZETE
BUDAPEST, 191.....

SZÁMLA
BUDAPEST

darab	leírás	ár	összesen

BUDAPEST, IV. KOSSUTH LAJOS-UTCA 1. SZ.
FERENCIEK-BAZÁRA · TELEFON 679. SZÁM

Liliom

Jelige: Liliom.

Geitsmann

KLEIN FERENC ÉS TÁRSÁ

GRAFIKA SZAKKÖZVETÉSI ÉS KÖNYVTÁRSÁGI

HUNNIA NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

KÖNYVNYOMDA
LITOGRAFIA
KÖNYVKÖTÉS-ZET
ÜZLETI-KÖNYVGYÁR

Telefon-sz.
59-25

BUDAPEST,
V. VAIKAY-UTCA 1

KASSAY-ANDOR
LAKATOS

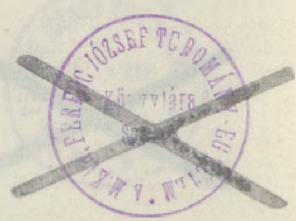
POZSONY
BERZENCZI-UT 1

OLVASTÓKÖNYVTÁR

KÖNYVNYOMDA
LITOGRAFIA
KÖNYVKÖTÉS
KÖZLETKÖNYVGYÁR

BUDAPEST
V. KERÜLET

KASSAY·ANDOR

LAKATOS

T

Van szerencsém b. tudomására hozni, hogy számos éven át szerzett tapasztalataim folytán egy a modern kor követelményeinek megfelelően felszerelt rézműves műhelyt és ónozó intézetet rendeztem be. Javítások a legnagyobb gonddal gyorsan és pontosan készíttetnek, ónozások szakszerű kivételre pedig különös súlyt helyezek, amennyiben ónozást csupán íszta angol ónnal végzek

POZSONY

BERZENCZI-UT 1

Szloboda György

IFJ.WOX
FERENC
FÜSZER ÉS CSEMEGE-
KERESKEDÉSE NAGY-
BAN ÉS KICSINYBEN

T

ZSOLNA
VIII. JÓZSEFVÁROS
BAROSS-UTCA 5 SZ.
GIZELLA-TÉR SÁROK

Zsolna, posta-
bélyeg kelte.

Az őszi idény beáltával fiztetlennel van szerencsém b. figyelmét felhívni a 32 éve fennálló csemegeüzletemre, ahol mindig a legfrissebb és legjobb minőségű áruk u. m. hirneves prágai sonka, minden nap frissen házilag készült sülték, halak, pástétom, felvágottak, bcl- és külföldi sajtok, friss- és déligyümölcsök, tea, rum, cognac, pezsgő, stb. vannak rakfáron. Amidőn megjegyzem, hogy főképp üzletem nincs, hálásan köszönöm eddigi nb. pártfogását és azt ezután még fokozottabb mértékben óhajtom elérni pontos és lelkiismeretes kiszolgálással. Kérem, hogy üzletemet nagybecsű vásárlásával megfizetni kegyeskedjék és remélem, hogy teljes megalégedését mindenkor kifogom érdemelni.

Közegéhy Ferenc

A Szalon Club 1913. évi június hó 22-én, vasárnap, a Sósfürdő nagyvendéglő összes helyiségeiben

Táncmulatságot

rendez, melyre Önt és k. hozzátartozóit tisztelettel meghívja a Rendezőség. / Kezdeté 3 órakor. Személyjegy 1.20, családjegy K 3

A mulatságon lesznek kellemes társasjátékok: bögrétörés, zsák- és tojásfutás, konfetti csata, tombola,

szépség-verseny,

amerikai házasság, kiflievő-verseny, stb. stb. / A zenét elsőrendű cigányzenekar fogja szolgáltatni. Kifünően készített ételek és italok

Belányi József

Meghívó

A Budapesti „Szabadság” Dalárda 1913. évi június hó 29-én, vasárnap, a Yildiz mulató összes helyiségében táncmulatsággal és hangversennyel egybekötött

cabaret=estélyt

rendez, mely b. címet és kedves családját tisztelettel meghívja a rendezőség. Belépő=díj személyenként K 1.20 + Műsor az estélyen

Közeghy Ferenc

BRAUN MÓR

KÁRPITOS ÉS DISZITÓ MŰTERME
BUDAPEST, VIII. KER. BAROSS-U.
46 SZÁM (MÁRIA-UTCA SAROK)

MODERN LAKÁSBERENDEZÉSEK
MŰVÉSZI TERVEZETEK SZERINT

Lachmann Henrik

T.C.

Van szerencsém tisztelettel nagybecsű tudomására hozni, hogy több év óta fennálló és mintaszerű kiszolgálásomról elismert

CSEMEGEÁRU

üzletemet folyó évi november hó elején a régi helyen V. Arany János-utca 2. szám alatt a mai kor igényeinek megfelelően átalakítva és megnagyobbítva újra megnyitom, amikor abban a kellemes helyzetben leszek, hogy az igen tisztelt vevőim legkényesebb igényeit is kielégíthetem és maradok tisztelettel **LUX EDE**

Belányi József

JUNG.PÉTER

BUDAPEST, IV, FŐVÁM-
TÉR 6. SZ. TELEFON 131-04

CSEMEGEÁRU*****
NAGYKERESKEDÉS

T. C. Az őszi idény beálltával van szerencsém Önnek árjegyzékemet megküldeni, kérve annak szíves áttekintését. Abban a reményben, hogy Ön jelen árjegyzékemben jegyzett árakat megfelelőnek fogja találni, kérem továbbra is megfizető bizalmát és becses megrendeléseit. Egyidejűleg szíves tudomására kívánom hozni, hogy a megrendelt árukat a szokott pontossággal indítom utnak, igen tisztelt vevőim teljes megelégedésére. Összes áraim budapesti raktáramból értendők, csomagolás önköltségén számítva. Üres ládákat, ha azok bérmentve címemre visszaküldetnek, a felszámított árban visszavétnek. Áraim, tekintettel a folytonos árváltozásokra kötelezettség nélkül értendők. Előttém ismeretlen cégek megrendeléseiknél szíveskedjenek egyúttal elsőrendű referenciákat feladni, ellenkező esetben a megrendelt árunak utánvét mellett való szállítására engem felhatalmazni. Teherszállítmányt csakis a rendelő határozott kívánságára indítok utnak, ez esetben a küldött áru friss és jó állapotban való megérkezéseért felelősséget nem vállalok. Az áru a rendelő számlájára terhére és veszélyére utazik, utközben történt károkért, beállott sulyhiányért felelősséget nem vállalok. Áraim készfizetés mellett értendők.

JUNG PÉTER BUDAPEST

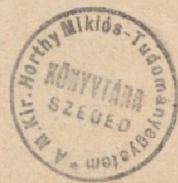
Frey Tamás Iroda- butorgyára

Készíti az összes irodai butorokat u. m. íróasztalokat, állványokat, székeket, író- és könyvszekrényeket, írógépasztalokat, stb. stb. Szolid és igen szép munka. Rendkívül jutányos árak. Ezenkívül készít még különféle butorokat művészi tervek alapján, portálokat, teljes üzlet és mozgószínház berendezéseket. Képes nagy árjegyzéket, tervezeteket és árajánlatot készséggel bérmentesen küld.

Speciálitása: amerikai redőnyös íróasztalok készítése

**Budapest, VIII., ker.
Ferenci-utca 27 szám
Telefon József 108-11**

MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETÜÖNTÖK SEGÉLYZŐ-EGYESÜLETE

KÖZPONTI IGAZGATÓSÁG: BUDAPEST, VIII. KER., FŐHERCEG SÁNDOR-TÉR 4. SZÁM.
TELEFON 11-94 (INTERURBAN). POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI SZÁMLA 9602 (CLEARING)

EGYESÜLETEK SZÉK-
LYEI: BRASSÓ,
AD, DEBRECEN,
ME, POZSONY,
OZSVÁR, PÉCS,
GED ÉS NAGY-
BEN

BUDAPEST,

A Vas- és fém munkások központi szövetsége dalkara 1913. évi április hó 19-én a Vasmunkás-Otthonban (VII, Thököly-ut 56. sz.) kabare- val és tánccai egybeközlött

dalestélyt

lart, amelyre minden jóakarójt és ismerőseit hsztelel- tel meghívja a rendezőség

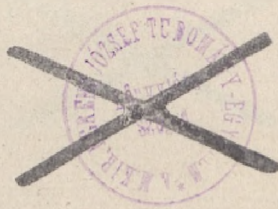
Műsor kezdete este nyolc órakor, vége reggel öt órakor

Műsor (ruháfárral együtt) 80 fill.

Műsor

1. a) Szabadságdal. Pogatschnigg-tól. b) Reményhez. Hoppe-től. Éneklil a dalkar
2. Hegedűszóó. Játssza Kálmán Jenő
3. Mezey Arnold dalhumorista
4. a) Dalünnepen. Thern K.-től
b) Késő vágy. Horváth Ákos-től. Éneklil a dalkar
5. Szavaltatok. Előadja Szász Sándor
6. Aranjos Gusziáv humorista
7. Műsoron kívüli szám
8. a) Bimbó fakad... Népdal-egyeveleg. Révfy-től. b) Fel szocialisták... Gram K.-től. Éneklil a dalkar

Magánszámokat Láluk Ferenc ur kíséri zongorán. Énekszámokat Stark Henrik zenetanár ur vezényli. Táncrendező Vadász Leó

KLISÉKET
KÉSZITŐ
MŰINTÉZET

WOTTITZ MANFRÉD

Budapest, V, Bálvány-utca 12. Telefon 18-99.
Dombornyomásokhoz való stanznik, fototipiák,
kemigrafiák, autotipiák, klisék három- és négy-
szinű nyomáshoz. Fényképfelvétel házon kívül

FŐKÉPVISELET ÉS ÁLLANDÓ RAKTÁR
MÜLLER TESTVÉREK
BUDAPEST, VI, DÉVAI-UTCA 21. SZAM

BAUER

FRANKFURT A. M. ÉS BARCELONA

ALAPITVA 1837

**A LEGRÉGIBB ÉS LEGSZÁLLÍTÓ-
KÉPESEBB BETÜÖNTŐDE**

**300 MUNKAS ÉS HIVATALNOK • LEGMAGASABB
KITÜNTETÉSEK: ÁLLAMI-ÉREM, GRAND PRIX STB**

Vezérképviselet Magyarország részére:

HORVÁT LAJOS, BUDAPEST, VI. DÁVID-UTCA 8

A világ legrégebb, leghíresebb és legnagyobb nyomdai festékgyára

Lorilleux Ch. és Társa

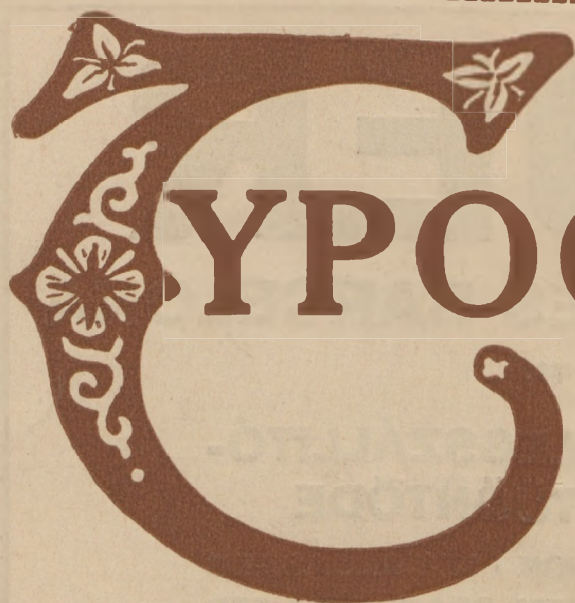
Iroda és raktár: Budapest IV, Ferenc József-rakpart
27. szám. Telefon 37-58 és 93-29.

Alapítva 1818. évben.
13 gyár és 60 lera-
kat az egész világon.
Az 1899. és 1900. évi
párisi világkiállításon
versenyen kívüli jury-
tag. Grand Prix: St.
Louis 1904, Lüttich
1905, Milano 1906 és
Brüsszel 1910. évben

Magyarországi gyár: BUDA-
FOKON, Budapest mellett.

Fekete és színes festékek a kő- és könyvnyomdai, könyv-
kötészeti és valamennyi grafikai szakma részére. Arany-
és ezüsfestékek. Másolófestékek. Hengeranyagok és azok
öntése. Kencék. Preparált papírok könyvnyomdák részére.

Az egyszerű, áttekinthető szerkezet,
a rendkívül szilárdalkatrészek, vala-
mint a kitűnő soröntés biztosította a

TYPOGRAPH

szedőgépnek igen nagy elterjedését.
Az önműködő osztószerkezet ezt a
sorszedő és öntőgépet sokkal jöve-
delmezőbbé teszi, mint ahogy már
eddig volt.

Typograph G.m.
b. H. **Setzmaschinenfabrik** Berlin NW. 87
Huttensstraße 17/20

Magyarországi képviselő: ADLER J., Budapest, I. kerület, Fehérvári-út 16. szám.
Budapesti képviselő: TANZER MIKSA, Budapest, VII. ker., Akácfa-utca 50. szám.